

HEZITZAILEEK ASKO EGIN DEZAKETE

eskola orduz kanpoko
jardueretan nerabeen
artean euskararen
erabilera sustatzeko

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

ABIAPUNTUA	4
SARRERA	6
2.- Proiektuaren edukia zedarrizteko urratsak	7
3.- Txostenaren antolamendua	9
1. ATALA: errealitatearen azterketa	11
1.- Sarrera	11
2.- Nerabeentzako jarduerak antolatzen dituzten erakundeak	13
3.- Jardueren azterketa	16
3.1.- Gaztelekuak	17
3.2.- Udalekuak eta auzolandegiak	18
3.3.- Kirola	18
3.4.- Antzerkia	20
4.- Hezitzaile-tipoak	20
4.1.- Gaztelekuetako hezitzaileak	21
4.2.- Udaleku itxietako eta auzolandegietako hezitzaileak	21
4.3.- Kirolaren arloko hezitzaileak	22
4.4.- Antzerkiaren arloko hezitzaileak	24
5.- Nerabe-tipoak	24
5.1.- Gaztelekuetako nerabeak	25
5.2.- Udalekuetako eta auzolandegietako nerabeak	25
5.3.- Kirolaren arloko nerabeak	25
5.4.- Antzerkiaren arloko nerabeak	26
6.- Hitzun-tipoak	26
6.1.- Atarikoa	26
6.1.1.- Hizkuntzaren kalitatea	26
6.1.2.- Hizkuntzarekiko jarrera	29
6.2.- Hezitzaileen hizkuntzako profila	34
6.2.1.- Hizkuntzaren kalitatea	34
6.2.2.- Hizkuntzarekiko jarrera	35
6.2.3.- Hizkuntzazko bilakaera	36
6.3.- Nerabeen hizkuntzazko profila	36
6.3.1.- Hizkuntzaren kalitatea	36
6.3.2.- Hizkuntzarekiko jarrera	37
6.3.3.- Hizkuntzazko bilakaera	38
6.3.4.- Taldearen hizkuntzazko joera	39

2.- ATALA: hezitzaileek euskararen erabilera sustatzeko prozesua	40
1.- Sarrera	40
2.- Oinarrizko zenbait kontzepturen azalpena	43
2.1.- Erabilera-urratsak	43
2.2.- Hizkuntzazko helburuetan eragiten duten faktoreak	45
2.2.1- Komunikatzeko gaitasuna	45
2.2.2.- Euskara erabiltzeko inizatiba	47
2.2.3.- Jardueraren intentsitatea eta jarduerari buruzko motibazioak	48
2.2.3.1- Motibazioen azalpena	49
2.2.3.2- Intentsitatearen garrantzia	51
2.2.4.- Hizkuntzari eta jarduerari buruzko motibazioak	52
2.2.5.- Nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana	53
2.3.- Interbentzio-eremuak	55
3.- Euskararen erabilera sustatzeko prozedura	57
3.1.- Taldeak erabilera-urratsetan kokatzea	57
3.2.- Erabilera-urratsetan eta erabileran eragiten duten faktoreen arteko lotura	59
3.3.- Erabilera-urratsetako faktoreen arteko oreka	64
3.3.1.- Erabilera-urratsetako faktoreetan eraiteko estrategiak	64
3.4.- Interbentzio-eremuetan eragiteko estrategiak	71
3.4.1.- Hezitzailearen taldeko kokapena	72
3.4.1.1.- Hezitzailearen kokapenaren garrantzia	74
3.4.2.- Elebakartasuna	75
3.4.3.- Erabilera arautuak eta erabilera hitzartuak	76
3.5.- Ebaluazioak	80
3.6.- Estrategiak erabiltzeko tresnak eta hainbat adibide	83
Bibliografia	84

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektua Ttakun Kultur Elkarteak Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteriako eta Euskarako zuzendaritzan eskariz landu duen egitasmo bat da.

Lanaren xede nagusia zehazten hasita, esan dezagun jomuga behinena dela 12 eta 18 urte bitarteko gazteekin eskola orduz kanpoko jardueretan aritzen diren hezitzaileei euskararen erabilera sustatzeko tresnak eskura jartzea.

Proiektu hau, nolana ere, ez da hutsetik abiatua; aitzitik, ondoko beste lan hauei segida ematera dator. Ttakun Kultur Elkarteak, 2003. urtean, *Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko gida* kaleratu zuen. Hurrena, 2004an, hastapeneko lan hori osatze aldera, *Nahia eta jarrera lantzeko gida* eta *Haurren jardueretako adibideen txostenak* egin zituen, Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteriako eta Euskarako zuzendaritzan babesean.

Goiko hiruko sorta horretan, 12 urte bitarteko hurrekin aritzen diren begiraleentzako materiala atondu zen: haurren nahi-jarreretan oin hartuta, euskararen erabilera modu natural batean sustatzeko tresnak landu ziren, hainbat adibidez hornituta.

Behin lan hori amaituta, oso beharrezko jo zen, halaber, 12 eta 18 urte bitarteko nerabeekin jarduten diren hezitzaileentzako oinarriak jartzeari ekitea, eta *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* izeneko argitalpen hauxe da ahaleginaren uzta.

Argitalpen horren osagarri den *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko: tresnak eta adibideak* dokumentua beste argitalpen batean jaso da. Bertan, proiektuko oinarriak nerabeen jardueretako adibide zehatzetara ekartzen dira.

Haurren artean euskararen erabilera sustatzera begira landutako oinarri eta dokumentu guztiak hirugarren argitalpen batean jaso dira. Argitalpen horri *Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko* izena jarri zaio.

Hala ere, dokumentu nagusia orain esku artean duzuna da. Lehenengo atalean nerabeen jarduerak aztertzen badira ere, bigarren atalean proposatzen diren oinarriak eta estrategiak hurrekin zein nerabeekin lan egiteko egokiak dira. Argitalpen honetako edukiak aztertuta, beste dokumentu guztiak erraz ulertu daitezke.

Dokumentu guztiak web gune hauetan ikusi eta eskuratu ahal izango dituzue:

<http://www.gipuzkoeuskara.net>

<http://www.gipuzkoa.net/gazteria>

<http://www.ttakun.com>

Jakina denez, han-hemen ez da buruhauste makala euskararen eza-gutza eta erabilera uztartzen asmatzea: gero eta gazte gehiagok dakite euskara, baina gutxienez da ohiko mintzabidea. Datuek ispilatzen dutenez, gazteen euskararen eza-gutzak igoera nabarmena izan du azken urteotan¹, eta gaurko Euskal Herrian %40tik gora dira gazte euskaldunak: duela 20 urte baino %20 gehiago, zehazki. Euskararen erabilerak, ordea, aski apal egin du gora, eta %8tik %13ra bakarrik iritsi da denbora berean.

Kontua horrela, hainbat erakundek gero eta garrantzi handiagoa ematen diote eskola orduz kanpoko jardueretan euskararen erabilera indartzeari, zeren irizten baitiote arlo horretako aktibitateek ezaugarri proposak dituztela haurrak eta nerabeak euskara mintzatuari aitzi-narazteko. Nerabeen kasuan, adibidez:

- nerabeek berek hautatutako jarduerak dira; beren gustukoak.
- nerabe gehienek ordu ugari ematen dute eskola orduz kanpoko jardueretan: aisian, kirolean, dantzan, antzerkian...

Alabaina, haurrek eta nerabeek eskola orduz kanpoko jardueretan euskaraz hitz egitea erdiesteko, modu planifikatuan eta eragingarrian lan egitea komeni da, eta, ildo horretan, nahitaezkoa da jardueretako “aktore nagusiak” ongi identifikatzea. Haurrentzako eta nerabeentzako programatutako aktibitateetan, esan gabe doa, beraiek dira protagonistak; baina, haiekin batera, jarduera zuzentzen duen pertsona da enbor eta ardatz; hau da, jarduerako hezitzailea.

Enbor edo ardatz nagusi hori bestela izenda bazitekeen ere, generikoki hezitzaile izena baliatzearen alde egin da, honako arrazoi hau tarteko: idazgai dugun arlo honetan, era askotako aktibitateak programatzen dira, baina bakan izan ohi dira dena delako jarduerari lotutako helburu espezifikoak bakarrik lantzerantz bideratuak, eta, halatan, barne izan ohi dituzte gehientsuenetan irakaskuntza informalarik ikuskizun duten xedeak, hala nola gizarteratzearekin, pertsonen garapenarekin eta abarrekin zerikusia dutenak. Jarduerako enborrak, beraz, jardunarazi eta hezi egin behar izaten ditu haurrak eta nerabeak.

¹ SEI elkartearen euskararen datu-basetik hartutako datuak (www.sortu.org/edb).

Gure kasura etorrita, aktore nagusi horrek, besteak beste, nerabeak euskararen erabileran gidatzea, heztea... izango du eginkizun gehigarri, eta horrexegatik ipini diogu proiektuari *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* izenburua.

Txosten honetan, beraz, lan horixe aurkezten da, bi ataletan bereizita. Lehenengoan, nerabeentzako antolatzen diren jardueretako hizkuntzazko errealitatea, erakunde parte-hartzaileak, hezitzaileak eta nerabeak aztertzen dira; Nerabeen jardueren errealitatearen azterketa egin da, haurren jarduerak lehenagotik landuta daudelako, eta, batez ere, nerabeen jardueren azterketatik ateratzen diren ondorioek haurren jardueretarako ere balio dutelako. Bigarren atalean, berriz, hizkuntzazko helburuak nola finka daitezkeen eta helburuak lortzeko zer estrategia balia daitezkeen proposatzen da. Atal horretako oinarri eta proposamenak haurren eta nerabeen eskola orduz kanpoko jardueretarako egokiak dira.

2.- Proiektuaren edukia zedarrizteko urratsak

Sarreran adierazi dugun moduan, Ttakun Kultur Elkartek Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteriako eta Euskarako zuzendaritzen eskariz landu du *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektua.

Hasieratik beretik, Iñaki Eizmendi, Aitor Uriarte eta Olatz Zubillaga hirukoari egokitu zaio lana hezurmamitzea, eta prozesu guztian bidelagun izan dute, aholkulari gisa, Marga Iturritza irakaslea. Lehenengo hiru lagunek, bestelako merezimenduak alde batera utzita, esperientzia handia dute nerabeen eskola orduz kanpoko jardueretan, eta azkenak dagoneko bide luzea egina du haurren irakaskuntza formalean, euskararen gorabeherekin borrokan.

Lantaldearen egitekoa izan da proiektua bera definitzea eta egin beharreko urratsak zehaztea. Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteriako eta Euskarako zuzendaritzetako teknikariek prozesuaren jarraipena egin dute, eta hainbat informazio lortzeko laguntza ere eman dute. Eskerrak, beraz, Gazteriako Maria Solanari eta Euskarako Joxan Amundaraini eta Izaro Ugalderi.

Hasieran zerrendatutako urratsen artean, gaiari lotutako bibliografia aurkitzeko eta zedarrizteko eginbeharra agertu zen goien-goienean, eta, arlo horretan, Iñaki Arruti Lasarte-Oriako Udaleko Euskara Batzordeko teknikariak eman zuen laguntza kualifikatua, eta Nagore Amondarain Ikastolen Konfederazioko Normalkuntzako teknikariak ere egin zuen bere ekarria.

Hurrena, bibliografia zedarritu eta aztertu ondoren, egoki bezain premiazko iritzi zitzaion gaiari buruzko elkarrizketa batzuk egiteari, eta bi esparru hauetako lagunak hautatu ziren gogoetak biltzeko: euskalgintzako pertsona adituak eta nerabeen eskola orduz kanpoko jardueretako hezitzaileak.

Hona hemen elkarrizketatuak izendatuki:

- Diego Egizabal, Kuadrillategi Elkarteko koordinatzailea.
- Erramun Osa, Ikastolen Konfederazioko Euskaraz Bizi eta Hizkuntza Proiektua egitasmoen arduraduna.
- Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko Euskal Girotze Barnetegiak egitasmoa Alkizako eta Aubixako irakasleak.
- Jesus Otaño, interbentzio sozioedukatiboaren alorreko teknikari aholularia.
- Kike Amonarriz, soziolinguistikan aditua eta Argia aldizkariko sustapeneko arduraduna.
- Pablo Suberbiola, Soziolinguistika Klusterra erakundeko teknikaria.
- Pello Jauregi, hezkuntza-zientzietan doktorea eta EHUKo irakaslea.
- Pili Azpeitia, Andoaingo Udaleko kale-hezitzailea.
- Gazteleku eta gazte-lokaletako hezitzaileak:
 - Andoaingo gazte-lokaleko hezitzaileak.
 - Altzako gazte-lokaleko hezitzaileak.
 - Astigarragako gaztelekuko hezitzaileak.
 - Beasaingo gazte-lokaleko hezitzaileak.
 - Egiako gaztelekuko hezitzaileak.
 - Elgoibarko Izarra Kultur Elkarteko aisia saileko teknikariak.
 - Intxaurrendoko gazte-lokaleko hezitzaileak.

Idatzizko eta ahozko informazio-andana horren guztiaren analisi ahalik eta osoena egiten ahalegindu ondoren, proiektuaren aurkibidea erabakitzearen tenorea heldu zen, eta, jakina, aurkibidea edukiz betetzeko ere bai. Ezina ekinez egina, Larramendiren eskolari jarraituz.

Orain, eskuartean duzue *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* izendatu dugun proiektuaren I. dokumentua, ondoz ondo hizkuntzazko errealitatearen azterketari buruzko atala eta hezitzaileek euskararen erabilera sustatzeko prozesuari dagokiona biltzen dituena.

Horra bitarteko horixe da eskola. Segidan, ikus dezagun barruko fruitua.

3.- Txostenaren antolamendua

Dokumentu honetan, bi atal hauek landu dira:

- a) **12 eta 18 urte bitarteko nerabeentzako eskola orduz kanpoko jardueren azterketa.** Nolako aktibitateak antolatzen diren, zer ezaugarritakoak diren, zein erakundek antolatzen dituzten, zein eratako hezitzaileek bideratzen dituzten, “nerabe-hartzaileak” nolakoak diren... zehaztu nahi izan da batik bat.
- b) **Jardueretako hizkuntza-erabilera aztertzeko bideak.** Euskararen erabilerari buruzko diagnosia egiteko moduak; erabilera hobetuko, indartuko, errotuko... bada, markatu beharreko helburuak zehazteko urratsak, dena delako helburuak lortzeko balia daitezkeen estrategiak... deskribatu nahi izan dira bigarren parte horretan.

Bestalde, nerabeen jardueraz oro har aritzea lausogarri gerta zitekeela iritzita, bakanaldi bat ematea erabaki zen, eta segidako lau hauek jo ziren begiz:

- Gaztelekuak
- Udalekuak eta auzolandegiak
- Kirola
- Antzerkia

Bi arrazoi hauek determinatu zuten hautua, batik bat:

- Lau jarduera horien ezaugarri-blokea ondo aztertuz gero, nerabeentzako gainerako aktibitateak ere ispilatuak geratzen dira neurri handi batean. Hau da, denbora aldagaiari erreparatuta, hortxe ditugu ikasturteko osokoak eta oporraldietakoak; jardun-motari begiraturata, hortxe ditugu aisiako aktibitate generikoak eta espezifikoak; bideratzaileen prestakuntzaz den bezainbatean, hortxe ditugu eskakizun izan daitezkeen hezitzaile-profilak, etab.

- *Begiraleek asko egin dezakete* proiektuan hautatu ziren jardueren jarraipena dira: gaztelekua uler daiteke ludoteka egitasmoaren jarraipen moduan (ikasturte osoko aisiako jarduera, lokal batean egiten dena...), udalekuak eta auzolandegiak udaleku itxiak egitasmoaren segida dira, etab. *Begiraleek asko egin dezakete* proiektuan udaleku irekiak egitasmoa ere lantzen zen, baina jarduera hori, jeneralean, haurrei zuzendutakoa izaten da. Nerabeen aisiari begirako lan honetan, antzerkia da jarduera berria: nahiz eta, kiroleko jarduna bezala, ikasturte osokoa eta eduki jakin bat lantzea helburu duena izan, berez eskatzen duenez hitza haritzea, trataera berezia eman zaio.

1 ATALA: errealitatearen azterketa

1.- Sarrera

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuaren atal honetan, 12 eta 18 urte bitarteko nerabeei eskaintzen zaizkien eskola orduz kanpoko jardueretako errealitatea aztertzen da, zeren bidezko baitirudi, hizkuntzazko helburuak eta bestelakoak proposatzen hasi aurretik, nerabeentzako aktibitateen goi-barrenak bistara ekartzea.

Ahalegin horretan, eskola orduz kanpoko jardueretan begiz jotako lau aktibitateen (gaztelekuak, udalekuak eta auzolandegiak, kirola eta antzerkia) ezaugarriak izan dira azterkizun, batetik; baina arreta handia jarri da, berebat, nerabeen, hezitzaileen eta erakunde antolatzaileen nolakotasunean.

Dagoneko adierazi dugun gisan, jardueretako hezitzailea aktore nagusia da nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko egitekoan, zeren bera baita zuzen-zuzenean nerabeekin hitzezko komunikazio etengabea izaten duena. Kontua horrela, eskola orduz kanpoko hezitzaileak deskribatzen saiatu gara: formazioa, esperientzia, hizkuntzazko profila eta abar.

Bestalde, ondo bistakoa denez, jarduerak ez dira berez jaiotzen eta ibiltzen. Erakunderen batek antolatzen ditu, eta erakunde antolatzailea da erantzule, baita jardueraren hizkuntzari dagokion gorabeheran ere. Horrenbestez, jardueran bertan euskararen erabilera sustatzearen ardurua hezitzailearena bada ere, erakunde antolatzaileari dagokio hizkuntzazko irizpideak ohartuki eta esplizituki markatzea, haiek aurrera ateratzeko baliabideak jartzea, hezitzaileei transmititzea, irizpideen aplikazioa begiratzea eta abar. Bada, hori guztia kontuan izanda, zerrrenda batera ekarri dira erakunde antolatzaileak, eta jardueretan dagozkien funtzioak aztertu dira.

“Giza baliabidezko” bi zutabe horiek etsaminatuta, hirugarren bat geratzen zen azterkizun: jardueretan ibiltzen diren nerabeena, hain zuzen. Nerabeak direnez gero jardueretako hiztunak, berbadunak, eleketariak..., noraezekoa da aldian aldiko belaunaldien nolakotasunen berri izatea, bestela nekez iritsiko baikara haien nahietan, jarreretan... neurri bateko edo besteko itzalen bat izatera. Hortaz, nahitaezko giltzarria da “norengan” eragin nahi den jakitea; hartzaileak “nolakoak” diren ikastea.

Jardueretako antolatzaileen, emaleen eta hartzaileen azterketa bukatutzat eman eta gero, aukeratutako lau jardueren ezaugarriak biltzeko unea heldu zen. Beraz, gaztelekuak, udalekuak eta auzolandegiak, kirola eta antzerkia aktibitateak aztertzeari ekin zitzaion, eta hona hemen lau horietara mugatu izanaren arrazoiak:

- **Gaztelekuak:** *Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuko* ludoteka jardueraren jarraipena da, eta ikasturtearen barruan nerabeei eskaintzen zaien aisiako jarduera nagusia.
- **Udalekuak eta Auzolandegiak:** *Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektuko Udaleku Itxiak jardueraren jarraipena dira, eta udako aisiako aktibitate behinenak.
- **Kirola:** begiz jotako nerabeentzako jarduera hauen artean, hartzaileek gurakoen duten edo maizen aukeratzen duten aktibitatea da; jendetsuenetako bat, beraz.
- **Antzerkia:** jeneralean jarduera “berritsua edo berbatsua” izan ohi delako ekarri da ona, eta, jakina, kulturaren arloko aisiako jardunaren adierazpide delako ere bai.

Errealitatea etsaminatzean, bada, jarduera horien ezaugarriak aztertuko dira, bai helburuak eta estrategiak proposatzeko oinarri izan daitezzen, bai adibide praktikoak azaltzeko balio dezaten.

Puntu hau bukatutzat emateko, hona hemen beste azalpentxo bat. Nahiz eta azterketa lau jarduera horietara mugatu den, emaitzak besteetara estrapola daitezkeenak dira, zeren, azken batean, jarduera orotako elementu nagusien eta komunen ispilu baitira. Hortaz, euskararen erabilera sustatzeko egin diren proposamenek berdin balio dute nerabeentzako antolatzen diren beste jardueratarako.

2.- Nerabeentzako jarduerak antolatzen dituzten erakundeak

Euskal Autonomia Erkidegoan (EAEn), segidako erakunde hauek antolatzen dituzte nerabeentzako eskola orduz kanpoko jarduerak. Bi multzotan sailkatuko ditugu:

Erakunde publikoak	Erakunde pribatuak
– Eusko Jaurlaritza	– Elkarateak
– Foru-aldundiak	– Enpresak
– Udalak	– Ikastetxe pribatuak
– Ikastetxe publikoak	

Erakundeen titularitatearen eta agintearen arabera, hainbat eratako antolamoduak ageri dira jardueretan.

Erakunde publikoei gagozkiela, Eusko Jaurlaritza, foru-aldundiak eta udalak agintaritzako organoak dituzten instituzioak direla esan behar dugu, lehenik eta behin. Hurrena, berriz, beren arteko finantza-araudiak eta bestelako korapiloak alde batera utzita, hiru modutan lan egiten dutela edo egin dezaketela esango dugu:

- a) **Beren jarduerari baliabide propioen bidez erantzunez.** Kasu horretan, administrazioak zuzenean gestionatzen ditu jarduerak, eta bera da legezko eta berriazko hizkuntzako eskakizunen eta irizpideen aplikazioaren erantzule.
- b) **Beren jardueren gestioa hirugarrenei esleitzuz.** Administrazioak zerbitzu jakin bati buruzko oinarri edo kondizio administratibo zehatz batzuk idazten ditu, eta, diru-zenbatekoaren arabera, lehiaketara ateratzen du edo zuzenean hitzartzen. Administrazioak, kasu horretan, kondizioetan idatzi behar ditu legezko eta berriazko hizkuntzako eskakizunak eta irizpideak, baina hirugarrenari dagokio zuzeneko aplikazioa; hau da, zerbitzua kudeatzeko erantzukizuna hartu duen enpresari edo erakundeari.

- c) Hirugarrenek antolatzen dituzten jarduerak diruz lagunduz.** Administrazioak oinarri batzuk idazten ditu egokiak edo onurakoak iruditzen zaizkion gizarteko hainbat jarduera diruz laguntzeko. Honen aurreko azpiatalean bezala, administrazioak oinarrietan idazten ditu hizkuntzazko eskakizunak eta irizpideak, baina eskatzaileak egiten du zuzeneko aplikazioa; hau da, jarduera antolatzen duenak.

Euskal Autonomia Erkidegoan, ikastetxe publikoak Eusko Jaurlaritzaren titularitatekoak dira, eta, berez, Hezkuntza Sailak araututako irakaskuntza formalari erantzutea da haien egiteko nagusia. Halaz guztiz, ikastetxe publiko guztiek antolatzen dituzte eskola orduz kanpoko jarduerak, eta, sarri askotan, ikastetxeko guraso-elkartearekin batera programatzen dituzte. Kasu horretan, bi erakunde izaten dira jardueraren antolatzaile eta, horrenbestez, jarduerari ezartzen zaizkion “hizkuntzazko eskakizunen” erantzule ere bai. Bestalde, eskola orduz kanpoko jarduera gehienak administrazioak diruz lagundutakoak izaten dira, eta, beraz, hizkuntzazko eskakizun jakin batzuei lotuak.

Erakunde pribatuen arloan, jabetza pribatuko ikastetxeei erreparatuko diegu lehenbizi. Gaurko EAEn, elizaren titularitatekoak eta publikatu gabeko ikastolak nabarmentzen dira ugaritasunean, eta, eskola orduz kanpoko jarduerari dagokienez, bete-betean balio du ikastetxe publikoen paragrafoan jasotakoak.

Nerabeen aisiako jarduerak zerbitzu moduan ematen dituzten erakundeak, hau da merkatuko jarduera ekonomiko bat gauzatzen duten enpresak, ezinezkoa da patroik bakarrera biltzea. Gaur egun, badira giza baliabidez nahiz baliabide materialez zerbitzua euskaraz egoki emateko prestatuak daudenak, baina, ondo jakina denez, bestelakoak ugariago. Enpresen kasuan, dena dela, enpresako zuzendaritza da beti aktibitateko hizkuntzazko jardunaren erantzule, eta, baldin bezeroarekin hitzartu duen zerbitzua euskararen ezagutzari eta erabilerari buruzko eskakizunak dituen bada, bidezkoa dirudi profesionalki erantzuteko prestatua egotea.

Azkenik, elkarteak geratzen zaizkigu. Orain arte, kulturako elkarteek, kirolekoak... pisu handia izan dute nerabeen aisiako jardueretan, eta, enpresa zerbitzu-emaileak gaina hartzen ari diren arren, egungo egunean ere presentzia handia dute. Elkarteak, oro har, bazkideek egiteko zehatz baterako sortutako erakundeak izaten dira, eta, jeneralean, txandakako borondatezko zuzendaritza izateaz gainera, borondatezko edo erdi borondatezko giza baliabideen bitartez funtzionatzen dute. Kontua horrela, euskararen aldeko jarrera agertu

arren (horrela izaten da arruntean), oso egitura ez egonkorra izaten dute, eta gorabehera horrek zaildu egin ohi du euskararen erabilera sistematikoki aplikatzea.

Nork bere erantzukizuna

Aurrera jarraituz, berriro diogu, eskola orduz kanpoko jardueretan, hezitzailea da nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko bitartekari nagusia, bera baita jarduera zuzentzen duena eta nerabeekin erlazionatzen dena. Era berean, hezitzailearena da, neurri handi batean, jarduerak arrakasta izatearen edo ez izatearen ardura, bai eta nerabeak euskaraz mintzatzera bideratzekoa ere.

Alabaina, nola hezitzailea erakunde baten barruko egituran aritzen baita lanean, erakundearen helburuen eta lan egiteko moduen arabera arituko da, eta, baldin erakundeak euskarari buruzko gogoetarik egin ez badu eta euskararen erabilera indartzeko helburuak eta irizpideak ohartuki eta esplizituki izendatu gabe badauzka, ezingo dio hezitzaileari jarraibide argirik eman, ezta ganorazko transmisiorik egin ere. Arras premiazkoak dira, ordea, erakundearen aurre-lan hori eta hezitzailearen hizkuntzazko jardunaren jarraipena, zeren erakundeak berak jakin eta erabaki behar baitu lehenbizi zer egin nahi duen, nola egin dezakeen eta noraino irits daitekeen.

Erakundeak dagokion erantzukizuna hartzen badu, hezitzaileak aiseago jakingo du jardueran zer eta nola egin behar duen, eta bi ondorio hauek segituko dira:

- hizkuntzazko helburuak eta haien «esane» estrategiak arrazoibidez planteatuak badira, hezitzaileak erakundearen oniritziarekin eta babesarekin aplikatuko ditu erabakiak.
- hizkuntzazko helburuak alde batera uzten badira edota erakundeak markatutako irizpideekin bat etorri gabe egiten bada lan, erakundeak legitimitate osoa izango du neurri zuzengarriak aztertzeko eta hartzeko.

Hainbat jardueretan, bestalde, erakunde antolatzailea ez da bakarra izaten, edota, zehazkiago esanda, erakunde batek baino gehiagok izaten dute lotura edo zerikusia. Adibidez, eskola-kirolaren kasuan, Gipuzkoako Foru Aldundiak hainbat irizpide zehazten ditu eta udalei diru-laguntza ematen die, udalek ikastetxeekin egiten dituzte hitzarmenak eta, ikastetxeek, askotan, kirol-elkarteen esku uzten dute jarduera. Kasu horretan, lau erakunde dira jarduerarekin zerikusia dutenak.

Alabaina, hezitzaileari gagozkiola, ikastetxea edo kirol-elkartea izango dira harekin zuzenean erlazioatuko direnak, eta, hizkuntzazko irizpideen edo jarraibideen ikuspegitik, erakunde horiei dagokie hari bidea ongi markatzea, helburuak ongi transmititzea eta betetzen direnentz begiratzea.

Hala ere, gerta daiteke hizkuntzazko helburuak landu nahi dituen erakundea ez izatea hezitzaileak gertuen duena; hau da, jardueraren zuzeneko antolatzailerak ez den erakunde bat izatea hizkuntzazko helburuak landu nahi dituenak. Kasu horretan, dena delako erakunde asmodunak erakunde antolatzailerak helburuak bere egitea erdietsi behar du, horretarako izan ditzakeen tresnak baliatuz.

Laburbilduz,

- azken batean, hezitzailea erakunderen baten esanera egoten da, eta hark hizkuntza-kontuan ez badu arretarik jartzen eta ardurarik hartzen, axolagabekeria horixe transmitituko dio hezitzaileari. Jokabide horren ondorioz, hezitzaile motibatuena eta prestatuena ere zapuztuz eta arduragabetuz joango da (edo joan daiteke), eta, jakina, erdipurdiko motibazioa eta prestakuntza dituenak ez du aitzakia hoberik aurkituko, erantzukizunari bizkar emateko.
- nolana ere, hainbat erakundek ez dute beti ohartuki eta nahita huts egiten arreta-arduretan edo erantzukizunetan, baizik eta ez dute jakiten hizkuntza gutxitu baten erabilera normalizatuko bada, urrats programatuak, adostuak... egin behar direla. Hala denean, erakundez kanpoko aholkularitzaren laguntzaren bila jo behar du hezitzaileak edo dagokion hizkuntza-arduradunak.

3.- Jardueren azterketa

Aurrez seinalatu dugu gaztelekuak, udalekuak eta auzolandegiak, kirola eta antzerkia jarduerak aukeratu ditugula aztergai izateko, eta erabakiaren funtsa ere azaldu dugu. Hemen eta orain, besterik gabe, banan-banan hartuko ditugu.

3.1.- Gaztelekuak

Ikasturtean zehar nerabeei eskaintzen zaien aisiako egitasmo nagusia da. Gaztelekuak, funtsean, nerabeak elkarrekin erlaziona daitezen berariaz prestatutako gune edo espazio fisikoak dira. Nerabeak bi modutan erlazionatzen dira elkarrekin: libreki edota aktibitate programatuen bitartez. Erabiltzaileen adinari dagokionez, 13 eta 18 urte artekoentzat diren arren, batez ere 15 urte bitartekoek baliatzen dituzte. Titularitatez, oro har, publikoak izaten dira; hau da, udalenak eta abarrenak, baina, jeneralean, hirugarrenei esleitzen diete gestioa. Hona hemen ezaugarri komunak:

- iraupenez, ikasturte osoko jarduna burutzen dute.
- nerabeek arauz erabil ditzakete lokalak; hots, araudi bat errespetatu behar dute.
- dibertitzeko, atsegin hartzeko... ekipamenduz (musika, billarra...) hornituak egoten dira.
- bi eratako aktibitateak antolatzen dituzte: ludikoak eta helburu jakin batzuk erdiestera bideratutakoak; besteak beste, euskararen erabilera sustatzekoak ere bai.
- astegunetan eta larunbatetan bakarrik egoten dira zabalik: arratsaldez, arauzko eskola orduetatik kanpo.
- nerabeek pare bat ordu eman ditzakete egunero, baina bakoitzak libreki erabakitzen du noiz eta zenbat denborarako joan.
- beraz, nerabe bakoitzaren araberakoa da jardueraren intentsitatea.

Ezaugarri horiek izan behar dira kontuan, bada, hizkuntzako helburuak eta estrategiak finkatzeko, baina, horiez gainera, jardueraren elementuak eta espazioak ere identifikatu behar dira. Hona hemen zein diren:

Finkoak
➤ Aldizkarien txokoa
➤ CDak eta musika
➤ Bideo-kontsola
➤ Mahai-jolasak
➤ Eskolako ariketak
➤ Ekintzak eta tailerrak
➤ Txateatzeko guneak

Aldizkakoak
➤ Hitzaldiak edo bideo-forumak
➤ Aste Santuko eta udako irteerak
➤ Asteburuetako ekintzak

3.2.- Udalekuak eta auzolandegiak

Udako oporretan, nerabe asko joaten da udaleku eta auzolandegietara. Beraz, 12 eta 18 urte bitarteko nerabeen kasuan, udako aisiako egitasmo erakargarrienetakoak dira.

Denboraz laburrak izateak ezaugarritzen ditu jarduera bata eta bestea. Hau da, astebete eta hamabost egun bitarteko jardunak izaten dira. Aitzitik, nerabeek eta hezitzaileek ordu ugari ematen dute elkarrekin, etenik gabeko harremanean. Hortaz, oso denbora gutxian, arras harreman estua gertatzen da bi talde horien artean.

Udalekuetan, nolanahi ere, haurrei ez bezala, denbora libre asko uzten zaie nerabeei, berek horrela eskatzen dutelako. Auzolandegien kasuan, berriz, are beregainago ibiltzen dira gazteak, zeren 16 urtetik gorakoak izaten baitira.

Edozelan ere, egun gutxitan anitz orduko erlazioa gertatzen da izendatu ditugun bi aktibitate horietan, eta, hizkuntzazko estrategiak aplikatzeari begira, ez da izaten espazio, denbora-tarte, ekintza... faltarik, euskararen erabilera sustatzeko nahiarri ekiteko. Hona hemen batzuk, izendatuki.

➤ Otorduak (jantokia)➤ Jolas librea (egunaren buruan hainbat unetan)➤ Jolas arautuak➤ Denbora librea➤ Txangoak: autobusez edo oinez➤ Eskulanak edo tailerrak➤ Antzerkiak	➤ Gaubeletako saioak➤ Logelako denbora➤ Dutzak➤ Igerilekua➤ Zereginak edo betebeharrak➤ ...➤ ...

3.3.- Kirola

Jarduera horrek arrakasta handia du eskola orduz kanpoko aktibitate gisa. Ikasurte osoko egitasmoa izaten da, eta, oro har, kirol zehatz bat praktikatzen dute nerabeek. Kirolean, bi eratako ezaugarriak agertzen dira: komunak eta espezifikoak. Hau da, futbolarik eta saskibaloiarik ezaugarri komun ugari dute (taldekakoak dira, etc.), baina espezifikoak ere bai (terminologia, bereziki). Atletismoa eta

igeriketa ere, aurreko biak bezala, badira taldekakoak, baina askoz banakakoa-
goak ere bai, eta, esan gabe doa, zeinek bere terminologia du.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiekturako, jarduera adierazgarri gisa aukeratu da kirola (nerabe askok egiten du, taldekako kirol ugari dago, etc.). Beraz, badira beste jarduera espezifiko batzuk, kirolaren antzeko ezau-
garriak dituztenak, eta kirolerako zehazten diren estrategiek eta adibideek berdin balio dute haietarako. Multzo horretan sar daitezke, besteak beste, musikako jarduerak, abesbatzak eta dantza taldeak.

Adinari erreparatuz gero, 12 urtetik 18 urte bitarteko adin-tarte osoa hartzen du, baina, adinean aurrera egin ahala, jaitsi egiten da parte-hartzea: agian, konpetizioak gero eta garrantzi handiagoa hartzen duelako eta selekzio bat egiten delako edo zenbait nerabek dinamika hori nahi ez dutelako. Bestalde, neskek aiseago uzten diote kirola egiteari mutilek baino.

Hizkuntzari begiratuta, berriz, aisiako ohiko jardueretan ez bezala, kirolean eta antzekoetan, orain arte behintzat oso leku gutxitan eman izan zaio euskarari behar besteko garrantzia. Jarduerak kirol-helburuak izaten ditu batik bat, eta konpetibitateko joera gehitu egiten da adinean aurrera egin ahala.

Nolabait esateko, hainbat ikastetxek eta elkartek hizkuntzazko irizpideak marka-
tzen dituzte kirola hurrekin lantzen dutenean, baina, kirol federaturako bidea hartzean, apaldu egiten dira hizkuntzazko eskakizunak eta sarritan ez da inolako ahaleginik egiten. Elkarteen eta entrenatzaileen hizkuntzarekiko konpromisoa erlaxatuagoa izaten da, eta, progresiboki, lehiak hartzen du gaina.

Kirolari dagokionez, ekintza eta gune nagusi hauek identifikatu dira:

➤ Berotzeko ariketak eta luzaketak	➤ Partida txikiak
➤ Teknika lantzea	➤ Beste taldeen kontrako partidak
➤ Taktika lantzea	➤ Partidetara joateko bidaiak
➤ Tiroak jaurtitzea	➤ Aldagelak
➤ Ariketa konbinatuak	...

3.4.- Antzerkia

Ikasturte osoan gauzatzen den eskola orduz kanpoko egitasmoa da. Jarduera horrek beste hiruek aldean nerabe gutxi biltzen du, baina, nola izatez hitzezko adierazpena baita, ezaugarri bereziak dituela iritzi zaio, eta berariazko tartea hartu du proiektuan. Gainera, oso litekeena da horrelako ikasle nerabeak ugalduz joatea, zeren gero eta antzerki-eskola eta antzerki-talde gehiago baitago 12 eta 18 urte bitarteko eskura.

Jardueraren maiztasuna ez da handia: egun bat edo bi izaten dira asteko, eta ordu bat edo bi ematen dituzte eguneko. Urtean zehar, intentsitate gutxiko jarduna da, baina, antzezlanak kaleratzear denean, goratu egiten da jardunaren maiztasuna, eta orobat gertatzen da taldekideen harremanaren intentsitatea-ekin. Bestalde, publikoarekiko harreman zuzenak bizipen bereziak sortzen ditu.

Ezaugarri horiek hartu behar dira aintzat, bada, hizkuntzazko helburuak eta estrategiak finkatzeko. Antzerkiaren kasuan, ekintza eta espazio nagusi hauek jo dira begiz:

<ul style="list-style-type: none">➤ Beroketak➤ Arlo teknikoa➤ Gorputz-teknika➤ Entsaioak	<ul style="list-style-type: none">➤ Tailerreko lanak: Atrezzo eta eszenografia➤ Musika eta testuen lanketa➤ Zuzeneko antzezlanak➤ Harremanak (kanpora doazenean, ikuskizunetan)
---	--

4.- Hezitzaile-tipoak

Aurreko puntuan, gaztelekuak, udalekuak eta auzolandegiak, kirola eta antzerkia jarduerak ezaugarritu ditugu, eta, oraingo honetan, jarduera horietako hezitzaileak tipifikatu nahiko genituzke, adina, ikasketak, esperientzia eta antzeko neurbideen bitartez.

4.1.- Gaztelekuetako hezitzaileak

Hauxe da, oro har, gaztelekuetako hezitzaileen profila:

- **Adina.** 22 urtetik gorakoak dira.
- **Ikasketak.** Erdi mailako edo goi mailako tituluak dira. Eskuarki, irakaskuntzaren arloko ikasketak dituzte burutuak: irakasletza, psikologia, gizarte-hezkuntza, etab.
- **Esperientzia.** Haur-nerabeen aisiako jardueretan ibiliak dira: udalekue-tan, ludoteketan, etab.
- **Lan baldintzak.** Guztiek jasotzen dute lansaria, eta gehienek laneko kontratua ere badute.
- **Egonkortasuna.** Nahiko luze irauten dute lanpostuetan; beren jarduna ez dute aldi bateko lanbidetzat hartzen.
- **Profesionaltasuna.** Inplikazio handia erakusten dute jardueraren filoso-fiari eta helburuei buruz.

4.2.- Udaleku itxietako eta auzolandegietako hezitzaileak

Hauexek dira, oro har, udalekuetako eta auzolandegietako hezitzaileen ezau-garriak:

- **Adina.** Batez beste, 20 eta 24 urte bitartekoa.
- **Ikasketak.** Gutxi dira tituluak. Gehienak unibertsitateko ikasleak dira, irakaskuntzarekin ikuskizun duten ikasketetan dihardutenak. Ezagutza espezifikoei dagokienez, aisiako begiraletzako ikastaroko titulua izaten dute.
- **Esperientzia.** Haurren aisiako jardueretako esperientzia izaten dute; hau da, haurrentzako udaleku irekietan edo itxietan ibilitakoak izaten dira.
- **Lan baldintzak.** Gehienek jasotzen dute lansaria, baina laneko kontra-tuak ez dira guztiz ohikoak.
- **Egonkortasuna.** Ikasle-garaiko lanbide gisa hartzen dute udalekuetako jarduna.

- **Profesionaltasuna.** Inplikazio apala izaten dute erakunde antolatzailearen helburuei buruz, eta, aktibitatea bukatutakoan, gehienek ez dute erakundearekin harremanetan jarraitzen.

4.3.- Kirolaren arloko hezitzaileak

Ongizateko gizarateak, bistan da, aldaketa handiak ekarri ditu hainbat arlotara, eta kirolarena izan da nabarmen antzaldatu denetako bat. Egungo egunean, ez dago kiroldegirik eta kirol-instalaziorik gabeko udalerririk, kirolak hartzen du tarte handiena hedabideetan, unibertsitateak kirolaren arloko ikasketa espezifikoak dauzka eta abar. Kirola prestigio izugarriko aktibitatea da, eta kontsumoko produktu gailena.

Aurreko horren guztiaren harira, jakina, merkatuko zerbitzu ere bilakatu da kirola, eta hezitzaile-tipoen ugaltzea ekarri du. Guk geuk hirutara bildu ditugu gaur egun aurki daitezkeenak:

Lehenengo profila: profesionalak edo erdi profesionalak

- **Adina.** 18 urtetik gora.
- **Ikasketak.** Kirolarekin ikuskizun duten ikasketa unibertsitarioak edo lanbide-heziketakoak (prestakuntza hori hedatzen ari da) eta kiroletako entrenatzaile izateko ikastaroak.
- **Esperientzia.** Kirolean arituak dira; eskuarki, irakasgai duten kirolean ibiliak.
- **Lan baldintzak.** Denek jasotzen dute lansaria, eta asko dira laneko kontratua dutenak. Erdi profesionaletan, batzuek lana eta ikasketak uztartzen dituzte, beste batzuek hezitzaile-lana eta beste bat.
- **Egonkortasuna.** Nahiko luze irauten dute lanpostuetan; beren jarduna ez dute aldi bateko lanbidetzat hartzen.
- **Profesionaltasuna.** Irakasgai espezifikoari buruz, motibazio handia agertzen dute. Era berean, ikasketen bidezko prestakuntza dela medio, jeneralean kontuan hartzen dute hezitzaile-funtzioa, baina euskararen erabilerak, beren ekimenenez, ez du berebiziko garrantzirik izaten, eskuarki. Nerabeentzat, erreferente garrantzitsuak eta eragingarriak dira, baina ez dira egitate horren oso jabe izaten.

Bigarren profila: 18 urtez beherako nerabeak

- **Adina.** 15 eta 18 urte bitartekoa.
- **Ikasketak.** Adinari dagokion bezala, ikasleak dira gehienak. Prestakuntza aldetik, jeneralean ez dute kiroleko entrenatzaile izateko formaziorik, edota, gehienez ere, ikastaro laburren bat dute egina.
- **Esperientzia.** Entrenatzen duten taldeko kirolariak izanak dira, arruntean.
- **Lan baldintzak.** Sosen bat jasotzen dute, baina ez lansari izenda daitekeenik.
- **Profesionaltasuna.** Arretaz eta gogoz aritzen dira kirola irakasten, baina ez dakite hezitzaile izaten eta izan behar dutela ere ez.

Hirugarren profila: borondatez lan egiten duten helduak

- **Adina.** 40 urtetik gora.
- **Jatorria.** Ikastetxeetako gurasoak edo guraso ohiak dira gehientsuenetan.
- **Ikasketak.** Prestakuntza aldetik, jeneralean ez dute kiroleko entrenatzaile izateko formaziorik, edota, gehienez ere, ikastaro laburren bat dute egina.
- **Esperientzia.** Entrenatzaile luze arituak dira, oro har.
- **Lan baldintzak.** Borondatez egiten dute lana; ez dute sosik jasotzen.
- **Egonkortasuna.** Borondateak, gaitasunak, egoera jakinak... dirauten bitartekoa.
- **Profesionaltasuna.** Entrenatzaile-funtzioa betetzeaz gainera, hezitzaile-rola ere hartzen dute batzuetan, nahiz eta intuizioz izan: talde-giroa sortzen ahalegintzen dira, nerabeei balio batzuk transmititzen dizkiete eta abar, baina hizkuntzako helburuek ez dute tarterik izaten gehientsuenetan.

Hiru profil horietan, lehena ari da pixkanaka gaina hartzen, merkatuko kirole-tako eskaintza handituz doalako.

Oraindik, hirugarren profilak ere badu pisua leku batzuetan, baina borondatez arituko diren helduak urritzen ari dira.

Trantsizio horretan; hots, borondatetik merkatuko legerantzko igarobidean, bigarren profileko jarduleak dira nagusi gaur egun.

4.4.- Antzerkiaren arloko hezitzaileak

Antzerkiaren kasuan, 12 eta 18 urte bitarteko nerabeekin lan egiten duten hezitzaileen profila honako hau da:

- **Adina.** Ez dago batez besteko argirik.
- **Ikasketak.** Letren sailekoak, oro har; eta ikastaro espezifikoak.
- **Esperientzia.** Batzuk antzele profesionalak dira, eta antzerki-eskolak ogibide nagusiaren osagarri hartzen dituzte. Ez profesionalak ere antzerki amateurrean dabilzanak izaten dira.
- **Lan baldintzak.** Jeneralean, lan saritua izaten da, baina laneko kontratuak ez dira hain ohikoak.
- **Egonkortasuna.** Profesionalen kasuan, bi lanak uztartu behar dituztenez gero, lanbide nagusiak agintzen du. Ez profesionalen kasuan, beren bilakaera profesionalak agintzen du.
- **Profesionaltasuna.** Hezitzaileak antzerkigintzan gehien jorratu duen eta ongien menderatzen duen huraxe bihurtu ohi da irakasgai: kale-antzerkia, ahozkotasuna, gorputz-adierazpena. Hezitzaile-rola barneratua duten arren, nekez ohartzen dira eta egiten dituzte bere hizkuntzazko irizpideak. Sentsibilitate handia izaten dute talde-lanerako.

5.- Nerabe-tipoak

Puntu honetan, aurrez ezaugarritu diren lau jardueretan parte hartzen duten nerabe-tipoak dira aztergai. Lehenik eta behin, lau jardueretako nerabeen ezaugarri komunak zehaztuko ditugu, eta, segidan, jarduerakako argazkia aterako dugu.

Hona hemen ezaugarri komunak:

- kuadrillean biltzen dira, eta jardueretan ere kuadrillaka parte hartzen dute sarritan. Taldeak markatzen die identitatea eta taldeari ematen diote lehentasuna.
- helduetatik bereizi nahia azaltzen dute.

5.1.- Gazteleketako nerabeak

Eskaintza 12 eta 18 urte bitarteko gazteei egiten zaien arren, batez ere 12 urtetik 15 urte bitarteko nerabeak hurbiltzen dira.

Gehienek kuadrillaka hartzen dute parte, eta kuadrillak eskolako lagun-taldek izaten dira.

Negu-partean sarriago joaten dira gaztelekura, hango aktibitateak eta materialak (ping-pongeko mahaia, bideo-kontsola, etc.) tentagarri zaizkielako. Hezitzaileekin duten konplizitatea ere zerbitzura gerturatzeko lotura izan ohi da.

5.2.- Udaleketako eta auzolandegietako nerabeak

Udaleketan, 12 eta 15 urte bitarteko nerabe askok hartzen dute parte. Hamasei urtetik aurrera, auzolandegiak jartzen zaizkie aukeran, baina ez dute berebiziko arrakastarik izaten: 16 eta 18 urte bitarteko gazte gutxik egiten dute udalekuen edo auzolandegien hautua.

Parte-hartze puntuala da. Hau da, gehienek ez dute harremanik udalekuak edo auzolandegiak antolatzen dituen erakundearekin, eta udako tarte horretan egitasmo jakin horretarako ematen dute izena.

Haurtzaroan udaleketan ibilitako nerabeak dira asko, eta lagunartean egun batzuk etxetik kanpo igartzeko gogoia izaten dute. Nola parte-hartzea eskatzen duen jarduna baita, adin bereko beste nerabeekin erlazionatzea izaten dute jomuga.

5.3.- Kirolaren arloko nerabeak

Kirola gustukoa duten nerabeek hartzen dute parte, eta taldearekin eta jarduerarekin identifikatzen dira. Nerabeak zein erakunderekin erlazionatzen diren erreparatuta, kirol-elkarteak dira atxikimendu handiena jasotzen dutenak.

Kiroleko jardunean, mutilak nabarmentzen dira kopuruz. Umetatik kirolean ari-tuak dira, eta taldeari berari ere garrantzia ematen diote. Egungo egunean, neskatila ugari ibiltzen da kirolean 12 urte bitartean, baina hortik aurrera askok uzten diote kirola modu antolatuan egiteari.

Adinean aurrera egin ahala, konpetibitatea areagotzen da, eta taldeek selekzio bat egiten dute. Ondorioz, “onenek” aurrera egitea lortzen dute, eta besteek talde eta liga xumeagoetan jarraitu ohi dute jokatzeko. Fase horretan, nerabe askok uzten diote kirola modu antolatuan egiteari.

5.4.- Antzerkiaren arloko nerabeak

Antzerkian dabiltzan nerabeei iruditzen zaie jarduerak ez diela konpromiso handiegirik eskatzen. Beren ustez, ez da kirola bezain kompetitiboa, eta, gainera, gauzak adierazteko duten beharra asetzen laguntzen die (gorputz-adierazpena, taldeko dinamikak...).

Denboran aurrera egin ahala, ikuspegi horrek indarra galtzen du, eta jarduerarekiko atxikimendua hasten da gaina hartzen, zeren jarduneko teknikak eta adierazpideek liluratzen baitituzte.

Kopuruz, neska gehiago ibiltzen da antzerkiko eskoletan eta taldeetan.

6.- Hiztun-tipoak

Puntu honetan, deskribatu ditugun lau jardueretako hezitzaileen eta nerabeen euskara izango dugu aztergai, baina betiere euskara mintzatua (ez izkribuzkoa) hartuko dugu kontuan batik bat.

6.1.- Atarikoa

6.1.1.- Hizkuntzaren kalitatea

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektu honen barruan, premiazko jo dugu, berebat, jardueretako hezitzaileetan eta nerabeetan zer-nolako hizkuntzazko profilak dauden bistara ekartzea, zeren planteza daitezkeen helburuen eta estrategien kondizionatzaile gertatuko baitira behin baino gehiagotan.

Deskripzio logiko samar bat egitekotan zerbaitetan oin hartu behar eta, *Euskararen Kalitatea: zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*² argitalpeneko mamian funtsatu gara, hizkuntzazko profilen azterketa egiteko.

Joserra Gartzia, Kike Amonarriek eta Andoni Egañak idatzi duten dokumentu horretan, kontzeptu hauek ageri dira:

- **Euskara kalitatezkoa.** Euskara ona. Euskara egokiaren, zuzenaren eta jatorraren batura.

² Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2004.

- **Euskara zuzena.** Euskara batuaz den bezainbatean, Euskaltzaindiaren arauak betetzen dituena. Ahoskera, hiztegia, ortografia, sintaxia... hartzen dira kontuan.
- **Euskara jatorra.** Euskararen usadioaren eta senaren araberakoa. Euskal hitzen adiera edo esanahi propioak, berezko esapideak, herri-esaerak, esaera zaharrak eta abar baliatzen dituena.
- **Euskara egokia.** Hizkuntza, han-hemen, honelatsu definitua agertzen da, oro har: ‘giza talde batek elkarrekin komunikatzeko duen hitzezko adierazpidea’; ildo horretan, liburuaren egileek honela definitzen dute euskara egokia: ‘bere xederako egokia dena da euskara egokia’. Hurrena, zuzentasunaren eta jatorritasunaren aldean egokitasunarena kontzeptua aldakorra dela baieztatu ondoren, bi azalpen nagusi hauek ematen dituzte:
 - “-Izan ere, komunikazio egoera bakoitzak bere egokitasun propioa behar du, eta du. Egoera jakin baterako ezinago egokia den hizkera zeharo desegokia izan liteke –eta izaten da– beste baterako. Hain zuzen hori eta ez besterik da hiztun –eta hizlari– egokiaren gaitasun bereizgarria: aldiari aldiko egoeran hartarakoxe egokia den hizkera erabiltzen jakin eta asmatzea.
 - Askok ez ezik askotarikoak dira egokitasunean daragiten faktoreak, eta **hizkuntzaz kanpokoak dira, gainera, den-denak**³. (...).”

Segidan, faktore garrantzitsuenak lau multzo nagusi hauetan sailkatuta izendatzen dituzte: xedea, xede-taldea edo audientzia, mezu-bideak eta hiztun edo hizlariaren hizkuntza-gaitasuna.

Egileek azaltzen dutenez, euskararen gaur egungo egoera soziolinguistikoa dela kausa, gaineratu dute laugarren faktore hori:

“-Faktore hau ere kontuan hartu beharrekoa iruditu zaigu euskararen kasuan. Hiztun edo hizlari nor ari den (euskaldun berri-berria den, euskaldun zahar alfabetatu gabea den...) kontuan hartu gabe ez dago darabilen euskara egokia den ala ez erabakitzerik. Gauden egoeran, zuzen-jatorritasunean akatsez betetako jarduna egoki izan daiteke, hiztuna euskaldun berri edo euskaldun zahar alfabetatu gabea bada. Nolanahi ere, euskara normaldu ahala desagertu beharreko faktorea litzateke hau.

³ Letra beltza guk jarria da.

-Aipatutako faktoreok guztiok –eta aipatu gabe geratuko zaizkigun besteren batzuek– determinatzen dute une bakoitzerako hizkera egokia. Esan beharrik ez dago, baina esan dezagun hala ere, faktoreok guztiok aldi berean daragite-la. Egoera jakin baterako hizkera egokia zein den erabakitzea, beraz, aski kalkulua konplexua da, eta horrek badu bere ifrentzua ere: erabili ohi dugun baino kontu handiagoa behar genuke hizkeraren kalitateari buruzko juzkuak egiterakoan.

-Esan dezagun, azkenik, hizkeraren egokitasunarena beti dela konplexua, ez bakarrik gurea bezalako kinka larrian dagoen hizkuntzen kasuan. Zuentasuna ez bezala, egokitasuna ez dago behin-betiko arautzerik; hiztunek bilatu behar dute egoera bakoitzari dagokion egokitasun modua. Euskararen kasuan, ordea, konplexuagoa da kontua. Egoera diglosikoa dela eta, hiztunek, egokitasun bila abiatu, errazegi jotzen dute oraingo, albo erdaretara, euskararen beraren baliabideetara baino. Zaila bada ere, oreka bilatu beharra dago hor, nahitaez. Egokitasuna goitik ezartzea astakeria latza litzateke noski; egokitasuna albo erdaretan bilatzea normalizat jo eta joera hori behin-betikotzea, aldiz, utzikeria barkaezina. Gauden egoeran, zuzen-jatortasunean kaxkarrak diren hiztun eta hizlari batzuen euskara egokizat jo behar dugu, baina seinale txarra litzateke hogeitau urte barru hori horrela izaten segitzea. Azken batean, kalitate integrala behar luke helburu, euskara ona. Egoki ez ezik, zuzen eta jator hitz egiten duten hiztunak behar ditugu, beraz, eta horrek orain arteko ikusmolde eta jarrerak aldatzea eskatzen du, besteak beste.”

Irakurlea esan gabe jabetuko den arren, diogun matematika gutxi dagoela adigai horietan. Hau da, lau aldiz izendatzen da euskara, eta lau alditan adjektibatuta ageri da; bestela esan, “nolakotasun” bat erantsita, eta segidako azalpenak ere, nahiz eta ongi ulertzen diren, ez dira operazio matematikoen bidez mugarri daitezkeenak.

Beraz, kontu horietan, orain eta hemen, huts-hutsetik hasten dena berebiziko zorabioak edo ikarak har dezake bat-batean. Inori horrelakorik gerta ez dakion eta ez geu ez beste inor behar baino gehiago katramila ez dadin, goiko kontzeptu horien gaineko aholku gisako zertzelada batzuk jasoko ditugu segidan, dagokigun lanean orientatzeko eta lana konfiantza handiagoz egiteko balioko dutelakoan:

- Ezbairik gabe, helburu nagusietako bat da euskara kalitatezkoa (euskara zuzena, jatorra eta egokia) lantzea. Alabaina, nerabeak elkarren artean euskaraz komunikatzea bideratzea da egiteko behinena, ezen elkarren

artean euskaraz mintzatzen ez badira eta hartarako gogorik ez badute, ez dago euskararik (ez zuzenik, ez okerrik, ez jatorrik, ez bestelakorik).

- Eskola orduz kanpoko jardueren ikuspegitik, euskara egokiak izango du lehentasuna; eragiteko eta komunikatzeko balio duen euskarak; bestela esan, lehenbizi, beren testuinguruan eta beren moldean, euskaraz esaten, hitz egiten, berba egiten, mintzatzen... utzi behar zaie nerabeei: elkarrekin euskaraz hitz egiten eta elkarrena euskaraz uler-tzen ohitu behar dute.
- Urrats hori egiten badute, nerabeak nekerik gabe (leher gaizto egin gabe) arituko dira euskaraz. Halatan, aise mintzatzen diren neurrian, euskara zuzena eta jatorra lantzeko ahalegina ere egin daiteke; hots, kalitatearen bidea urratsen has daiteke.
- Hizkuntzako helburuak lantzen direnean, euskararen kalitateari ere begiratu behar zaio, bai, baina betiere hartzaileen gaitasuna abiapuntu hartuta. Horregatik, mailaka goratu behar dira egokitasuna, zuzentasuna eta jatortasuna; mailaka erdietsi behar da kalitatea.

Lehen azpimarratu dugun gisan, ez da batere lan erraza euskarari buruzko nolakotasun horiek mugarritzea, zientzia askotako jakitatearen jabe izatea eskatzen baitu. Beraz, ez bidezko, ez zilegi dirudi esku artean dugun langintzako hezitzaileei bederen –hezitzaileen gida izango direnei bai, agian– neurri horretako ahalegina eskatzea. Horrenbestez, oraingoz konforme ginatke batzuegan jakin-minaren harra sortzearekin; aipatu dugun lan horren eta aurreko beste batzuen edukia miatzeko nahia piztearekin. Horretara iritsiz gero, zerbait erneko da.

Horregatik guztiagatik, hizkuntzako helburuak zehaztean, komunikatzeko gaitasuna lehenetsiko dugu proiektu honetan: nerabeak euskaraz erraz, erdizka, nekez... komunikatzen diren izango dugu neurgailu batik bat, eta nerabeak elkarrekin euskaraz nekerik gabe, gogaitu gabe eta gustura komunikatzera heltzea helburu behinen.

6.1.2.- Hizkuntzarekiko jarrera

Euskararekiko jarrera positiboa duten nerabeak negatiboa dutenak eta alde batera nahiz bestera lerra daitezkeenak egokituko zaizkigu. Lehenengoek, kontzienteki edo inkontzienteki, hizkuntza baliagarritzat izango dute euskara,

eta jarrera hori erabileran, jakin-minean... ispliatuko dute. Bigarrenek, aldiz, aski kontzienteki, inposizio moduan izango dute: traba edo oztopo gisa ikusiko dute, eta ez erabiltzeko eta baztertzeko ahalegina egingo dute. Hirugarrenek ez dute kontzientzia handirik izango, ez alde baterako, ez besterako, eta inguruko giroaren arabera aise lerratuko dira lehen taldekoen multzora nahiz bigarrengeara.

Jarrerak nerabearen interesekin du ikuskizun. Euskaraz egiten edo garatzen dituen gauzak interesgarriak iruditzen bazaizkio, bere ingurukoentzat ere euskarak balio duela sentitzen badu..., ohartuki eta ohartu gabe, usuago egingo du euskaraz, eta ez dio trabarik jarriko hizkuntza horretan gaitzeari. Aitzitik, euskaraz egiten edo garatzen dituen gauzak interesatzen ez bazaizkio eta bere ingurukoentzat ere ez duela baliorik sumatzen badu, nekez mintzatuko da euskaraz, eta alferrikako edo denbora galtzeko karga gisa hartuko du euskara.

Oro har, nerabeek hizkuntza aldetik izandako bilakaerak determinatzen du hizkuntzarekiko jarrera.

Ideia hori da *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektuko oinarri nagusienetakoa bat, hau da, euskararekiko jarrera nerabeek hizkuntza horrekin duten harremanaren arabera dela:

- euskara erabiltzeko gune asko eta erakargarriak badituzte, harreman hori handia eta aberatsa izango denez, jarrerak ere positiboak izango direla.
- harreman hori oso txikia bada, eta erabiltzeko dituzten gune gutxi horiek ez badira nerabeen gustukoak, askok euskararekiko jarrera negatiboa izan dezaketela.
- hainbat nerabe tarteko egoeretan daudenez hizkuntzarekiko jarrera epelak dituztela (kasu askotan aldekoak, baina erabileran eraginik ez dutenak).

Beraz, euskararekiko jarrerak landu nahi baditugu, bide eraginkorrena euskara erabiltzeko gune asko eta erakargarriak eskaintzea da, hizkuntza horrekin identifikatuko dituzten erreferente egokiak eskainiz, eta, gune horietan eta erreferente horien bidez, euskara modu atseginean erabiltzeko aukera emanaz edota horretan lagunduz.

Jarrerren gaia argiago ulertzeko, ondorengo lerroetan motibazioari buruzko gogoeta bat aurkezten da. *Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko argitalpenean gehiago lantzen da gai hau, Nahia eta jarrera lantzeko gida* deituriko atalean.

Motibazioa eta beharrak

Gizakien motibazioen oinarrian, gure ustetan, gizaki bakoitzaren beharrak daude, eta premiak asetzeko bidean sortzen da, hain zuzen, jarduerak edo ekintzak egiteko interesa.

Segidan, “gizakiaren beharren” definizioa jasoko dugu:

- a) beharrek pertsona batek bizi duen egoera azaltzen digute. Egoeraren bidez, pertsonak bere bizitzako kondizioekin nolako loturak eta dependentziak dituen ikusten da.
- b) hezkuntzako prozesuaren ondorioz sortzen eta garatzen dira gizakien beharrak; hau da, gizakiak giza kulturarekin harremanetan jartzen direnean. Gizakiak, alde horretatik, historian zehar garatutako tresnak eta mekanismoak erabiltzen ditu beharrak asetzeko.
- c) gizakiaren jarduera guztiak beharrak asetzeko prozesu batean kokatu behar dira, eta, beraz, guztiek izaten dute helburu jakinen bat.

Eta hori euskararen erabileraren kasura eramanda?

- a) Euskaraz hitz egiteko interesa erneko bada, euskaraz hitz egiteko beharra sentitu behar da lehenbizi, baina betiere inguruko lotura eta dependentzietatik sortuko da premia.
- b) Beraz, euskal komunitatearekiko loturen bidez, giza talde horrek dituen lokarria eta dependentzia ikusaraziz erneko da euskaraz hitz egiteko interesa eta beharra.
- c) Gizakiek hainbat tresna erabiltzeko gaitasuna dute, euskaraz komunikatzen saiatzeko. Ondorioz, euskara ikasteko prozesu akademikoa, euskara ikasteko prozesu ludikoa, euskara normalizatzeko ahaleginak eta abarrak gaitasuna garatzera zuzenduak daude.

- d) Euskaraz hitz egiteak helburu jakin bati erantzuten dio, hain zuzen ere euskal komunitatearekin dituzten beharrak eta loturak asetzeko xedeari (une bakoitzean euskal komunitatearen erreferentea dena delakoa izanda ere).
- e) Haurrek eta nerabeek, bere bizitzan euskal komunitatearekin izan dituen harremanen arabera, komunitate horrekiko interesa, beharra edo atxikimendua garatuko ditu. Eta, aukeratzeko parada duenean, alde edo kontra egingo du.

Behar naturalak eta kulturalak

Izenburuan egin dugun moduan, premia naturalak eta kulturalak bereiziko ditugu: batzuk ezinbestekoak dira bizirik irauteko, eta besteek sufrimendua sorrarazten dute asetzen ez badira. Bai behar naturalak, bai kulturalak, gizatalde baten barruan sortzen, moldatzen eta asetzen dira.

Behar kulturek gizakiak gizarte eta kultura jakin batzuekin duen lotura estua erakusten digute. Pertsona batek oso lotura handia du gizataldeekin, bere bizitzako arlo sozial guztietan. Izan ere, gizataldeetan sortzen eta garatzen dira beharrak, eta gizataldeen bidez saiatzeko dira pertsonak beren premiak asetzen; esate baterako, pentsamenduak eta sentimenduak elkarrekin partekatzeko, aurkikuntzak lortzeko bidean, elkarrekin komunikatzeko bideetan, musika entzutean...

Izendatu ditugun premia horiek pertsonaren hezkuntzaren bidez sortuko dira, garatuko eta finkatuko; hain zuzen ere, zabaldua eta onartuta dauden ohituraren asimilazioaren bidez, ereduaren bidez... Beharrek gizataldearen barruan duten indarraren arabera finkatuko dira premiak gizaki bakoitzean, eta, era berean, indarraren arabera sortuko zaio pertsona bakoitzari beharrak asetzeko nahia.

Eta hori euskararen erabileraren kasura eramanda?

Euskaraz hitz egiteak, euskal komunitatearen kasuan, elkarrekin hitz egiteko eta komunikatzeko beharrari erantzuten dio. Euskarak gaitasuna izan behar du euskal komunitateak komunikatzeko dituen behar zehatzetara moldatzeko, eta, horrela gertatuz gero, euskarak euskal komunitatearentzat tresna egokia izaten jarraituko du.

Euskaraz komunikatzeko beharra eta ohitura, historian zehar, euskal komunitatearen beraren barruan eratua da, jakina. Beraz, nerabeek ere, beharra eta ohitura jaso ahal izateko, euskal komunitatearekin harremanetan egon behar dute. Komunitatearekiko loturak eta komunitatearen barruan sumatzen dituzten erabilerek, jarrerak eta atxikimenduek eragin handia izango dute haien interes eta beharretan.

Nerabeek zuzen-zuzenean sumatzen dituzte euskaraz hitz egitearen inguruan dauden gorabeherak, eta euskaraz hitz egiteak komunitatean zenbateko balioa duen baloratzen dute. Gaur egungo gorabehera guztiei erantzun ezin diegunez gero, euskaraz hitz egiteak, testuinguru jakin batzuetan, elkarrekin komunikatzeko erabateko balioa duela transmititu behar diegu haurrak direnetik, eta balio horrekin erabat identifikatuak sentiarazi behar ditugu. Horrela sortuko diegu euskaraz komunikatzeko interesa eta beharra, eta, euskaraz hitz egiten irakatsiz, behar horri erantzuteko tresna egokia izango dute euskara.

Interesak, konbikzioak eta aspirazioak

Beharren adierazpenak interesak, konbikzioak eta aspirazioak dira. Interesak, konbikzioak eta aspirazioak aintzat hartzean, pertsonak dituen portaera zehatzak ikusiko ditugu. Beharrak baino zehatzagoak eta agerikoagoak direnez gero, ezagutzeko ere errazagoak dira.

Batetik, interesak hartuko ditugu kontuan. Pertsona batek intereseko jarduera bat aukeratzen duenean, jarduera horri heltzeko nahia, jarduerarekiko atxikimendua, lotura... erakusten ditu. Horregatik, interesak eramango du jardueraren inguruko elementuak erabiltzera, ezagutzera eta lantzera, bai eta sakonago ezagutu nahi izatera eta jarduerarekiko atxikimendua garatzera ere. Haurren artean, jarduerarekiko interesak sutsuak izaten dira, baina aldakorrak. Nerabeen kasuan, interesak finkatzen joaten dira. Beraz, helduen eskuetan dago indar hori bideratzeko lana.

Bestalde, konbikzioak ere kontuan hartuko ditugu. Konbikzioak dira pertsona batek inguruneari buruz dituen ikuspuntuak eta ezagutzaren adierazle, eta konbikzioek bultzatzen dute ekintzetara. Ezagutzak eta esperientziak moldatzen ditu pertsonaren konbikzioak, eta konbikzioak baieztatzeke eta zabaltzeko beharra sentitzen du. Batzuetan, ezagutza urriaren edo okerraren ondorioz, konbikzioen eta ekintzen arteko erlazioa ez da zuzena izaten. Helduen lana, beraz, nerabeei ezagutza lortzen laguntzea izango da, nerabeen ekin-tzak, ingurune jakin batean, ahalik eta egokienak izan daitezen.

Azkenik, aspirazioak edo jomugak aztertuko ditugu. Batzuetan, beharrak aseztzeko bideak ez ditugu unean bertan aurkituko, baina norberak sor edo molda ditzake. Aspirazioen inguruan antolatzen diren jarduerak iraunkorrak izaten dira, egia da, baina prozesu konplexua eta luzea eskatzen du gauzatzeak. Nerabeek, nahiz eta aspirazioak argi izan, zailtasun handiak izaten dituzte prozesua bukatzeko. Aspiraziora iristeko zer eta nola egin jakitea zaila egiten zaie, eta inguruko laguntza behar izaten dute (bai kideena, bai helduena). Egoera horretan, helduen eta nerabeen arteko harremana oso emankorra izaten da.

Eta hori euskararen erabileraren kasura eramanda?

Interesak, konbikzioak eta aspirazioak euskararen aldeko jardunarekin loturik egongo badira, euskal komunitateak dituen beharrekin errotuta egon behar dute.

Interesek, konbikzioek eta aspirazioek leialak izan behar dute euskararekin eta euskal komunitatearekin. Hau da, ekintzetara bideratzen gaituzten oinarrietan euskararen eta euskal komunitatearen trinkotasuna badagoenean, aldeko afektuak eta identifikazioak garatu ditugunean eta gizaki gisa ditugun behar orokorrei erantzuteko euskararen eta euskal kulturaren aldagai guztiak balekoak direla ikusi eta bizi izan dugunean, aipatu indar horien ondorioz egiten diren jardunak emankorrak izango dira pertsonaren garapen orokorrerako. Euskal komunitatetik abiatuta eta euskal komunitateari begira, pertsona aktiboak agertuko dira.

6.2.- Hezitzaileen hizkuntzako profila

Aurrera jarraituz, nerabeen hezitzaile izendatu ditugunen hizkuntzako profil ohikoenak azaleratzen saiatuko gara ondoko puntuetan barrena.

6.2.1.- Hizkuntzaren kalitatea

12-18 urte bitarteko nerabeekin jarduten duten hezitzaile euskaldunetan, hizkuntzako ezaugarri hauek izango ditugu:

- **Euskara egokiari dagokionez.** Jarduerako hartzailak eta komunikazio-egoerak kontuan izanda, euskara egokian aritzeko gai izango dira gehienak, pertsona ikasiak eta prestatuak direlako.
- **Euskara zuzenari dagokionez.** Euskaraz alfabetatuak izango dira gehienak, eta, horrenbestez, teorikoki euskara estandar zuzenaren jabe direnak.

- **Euskara jatorrari dagokionez.** Ingurune euskaldunetako hezitzaileek, oro har, usadiozko euskararen eta euskal hitzun-senaren ekarri handiagoa izango dute ingurune erdaldunetakoek baino.

Gaitasunak gaitasun,

Hezitzaileek jokaera desegokiak ere erakusten dituzte euskara erabiltzean:

- lagunarteko hizkera kolokiala ez menderatzearen ondorioz, hainbat esamolde erdaraz erabiltzen dituzte, eta, are gehiago, hainbat elkarrizketa erdaraz izaten dituzte.
- euskarazko kalitate ona izan arren, nerabeek ulertzen ez dituzten aitzakiarekin edo nerabeak jardueratik urrunduko diren beldur, erdara erabiltzen dute.
- batzuetan, ez dute beren euskara nerabeen komunikazio-beharretara egokitzeko ahaleginik egiten.
- zenbaitetan, ez dute euskarazko hiztegi teknikoak ikasteko arretarik jar-tzen, eta erdarakoa baliatzen dute.

Edozein kasutan, hizkuntzazko helburuak landu nahi badira, oinarrizko baldintza bat izan behar da kontuan: hezitzaileek nerabeek baino hizkuntzazko kalitate hobea izan behar dute.

6.2.2.- Hizkuntzarekiko jarrera

Jarreraz den bezainbatean, ezaugarri hauek dituzten hezitzaileak dira egokienak:

- eguneroko bizimoduan euskaraz aritzeko ohitura dutenak.
- euskararen normalizazioa lantzeko bidean hezitzaileak egin dezakeen lanaren garrantziaz kontziente direnak eta, ondorioz, beren lanean helburu hori lortzea bultzatuko dutenak.

Desegokienak, berriz, beste hauek:

- eguneroko bizimoduan erdaraz aritzen direnak.
- hezitzaile moduan hizkuntzaren erabilera sustatzea beren jardunaren parte bezala ikusten ez dutenak. Jarduera aurrera ateratzea dute hel-

buru bakar, eta heziketako esparruak alde batera uzten dituzte; tartean, euskararen erabilera sustatzea.

- badira, bestalde, hizkuntzarekiko sentsibilitatea baduten hezitzaileak, baina hezitzaile moduan izan duten ibilbideagatik berek egin dezaketen lanean eta lor ditzaketen emaitzetan sinesten ez dutenak; hau da, hizkuntzazko helburuekin nekatuta eta etsita daudenak.

Jarrera egokia duten hezitzaileak prest egongo dira hizkuntzazko helburuak lantzeko eta planifikatzeko.

Jarrera desegokia dutenen kasuan, jarrera landu beharko da lehenik eta behin. Beraz, jarreraren eragin osteko kontua izango da hizkuntzazko helburuak eta estrategiak zehaztea eta aurrera eramatea.

6.2.3.- Hizkuntzazko bilakaera

Hezitzaileen hizkuntzazko bilakaera etxean jasotako hizkuntzak, ingurunean nagusi duten hizkuntzak eta eskolako ikastereduek determinatuko dute.

Halaz guztiz, eskola orduz kanpoko jardueren kasuan, interesgarria izango da bi kontu jakitea: hezitzaile izan aurretik zuzentzen duten jardueren arituak diren eta jarduna euskaraz ala erdaraz gauzatu duten. Jarduna euskaraz gauzatu dutenek naturalki jarraituko dute bide berean; jarduna erdaraz gauzatu dutenek, ordea, hizkuntzaz aldatzeaz gainera, landu egin beharko dituzte hiztegi teknikoak, esamoldeak eta abar.

6.3.- Nerabeen hizkuntzazko profila

Segidan, jardueretako nerabeen hizkuntzazko profil ohikoenak azaleratzen saiatuko gara, hezitzaileenak zedarrizteko baliatu ditugun neurbide berak aplikatuz.

6.3.1.- Hizkuntzaren kalitatea

Eskola orduz kanpoko jardueretan, euskaraz kalitate oso ezberdina duten nerabeak egokituko zaizkigu.

Dena dela, 6.1. puntuari aski zehatz adierazi dugun moduan, nerabeek euskarara erabiltzea da *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* egitasmoko helburu nagusi.

sia. Erabilera sustatze horretan, berez, hiru kontzeptuak hartu behar lirateke kontuan; hots, hizkuntza egokia, jatorra eta zuzena; eta, nerabeen benetako euskara mailatik abiatuta, hiru oinarri horietan eragin beharko litzateke.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan, dena dela, komunikatzeko gaitasunari erreparatuko diogu bereziki. Euskaraz oso nekez komunikatzen diren nerabeak, nekez komunikatzen direnak, motel komunikatzen direnak eta erraz komunikatzen direnak bereiziko ditugu. Komunikatzeko gaitasunaren barruan, jarria, aberastasun lexikoa, esaldien osamodua eta beste zenbait kontzeptu baloratuko dira.

Horrenbestez, komunikatzeko gaitasunaren arabera, hizkuntzazko helburuak eta estrategiak ere ez dira bat eta bera izango. Nerabeen komunikatzeko gaitasuna kontuan hartuta landuko ditugu erabilera sustatzeko estrategiak. Gero, erabiltzen duten neurrian irabaziko dute komunikatzeko erraztasunean, eta, beraz, hizkuntzazko kalitatean ere aurrera egingo dute.

6.3.2.- Hizkuntzarekiko jarrera

Nerabeen euskararekiko jarrera, euskararekin izan duten harremanaren eta ibilbidearen arabera izango da.

Oro har, hizkuntzarekiko jarrera kontzientea bereganatuz joaten dira nerabeak, eta are nabarmenago gertatzen da adinean aitzinatu ahala. Bilakaera hori dela eta, euskarari buruz jarrera positiboa dutenak, negatiboa dutenak eta indiferentea dutenak aurkituko ditugu.

Halatan, dena delako jarrerak eragina izango du euskararen erabileran, baina jarrera eta erabilera ez dira beti paraleloan ibiliko; adibidez, euskararekiko jarrera ona izatetik ez da beti segituko, besterik gabe, bor-bor euskaraz aritzea. Izan ere, bizimoduko beste kontu askorekin jazo ohi den bezala, nahiz eta euskararen aldeko jarrera izan eta ohartuki jakin erabili ezean⁴ erreka joko duela, “bihartik aurrera”, “etzitik aurrera”, “etzidamu”... intentzioen korapilotan galtzen dira behin eta berrizko nahiak. Kontua horrela, ardurakoa den arren hizkuntzaz hitz egitea eta arrazoitzea, are axolazkoagoa da jarduerak gauzatzean euskara jardunean jartzea; hots, jarduna euskaraz gauzatzea.

⁴ Bernardo Atxaga idazleak dioen moduan, xaboia zenbat eta erabiliago, hainbat eta gastatuago; hitza eta hizkuntza, berriz, alderantziz: zenbat eta ibiliago, hainbat eta erabilgarriago.

Horregatik, garrantzitsua izango da, hizkuntzazko helburuak lantzerakoan, nerabeek helburuen berri izatea, eta are gehiago nerabeak helburuen eta prozesuen parte bihurtzea. Horretara iritsiz gero, nerabeek, eskola orduz kanpoko jardueretan euskara erabiltzeaz gain, euskararekiko jarrera aktiboa hartuko dute. Jardueran lortu nahi diren helburuekin nerabeek bat egiteko, helburuen arrazoa azaldu beharko zaie, eta, zenbait kasutan, helburuak negoziatu ere egin beharko dira: modu horretan, nerabeek helburuekin bat egitea lortuko da, edota errespetatzea gutxienez.

Azaldutako horren guztiorren ildotik eta 6.2 puntuan aurkeztutakoaren ildotik, *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektuan garrantzi handiagoa ematen zaio jarduerarekiko motibazioari propioki, hizkuntzarekiko jarrerari eta motibazioei baino. Aurrerago azalduko den bezala, nerabeen jarduerarekiko motibazioa euskararen erabileran eragiteko tresna bat izan daiteke, eta, jakina denez, hizkuntza erabiltzen den neurrian, aldatu egiten dira hizkuntzarekiko jarrerak, zeren aldatu egiten baitira, halaber, hizkuntzarekiko harremana eta ibilbidea.

6.3.3.- Hizkuntzazko bilakaera

Eskola orduz kanpoko jardueretan parte hartzen duten nerabeen hizkuntzazko bilakaera segidan zerrendatzen diren esparruetan jaso dutenaren edo jasotzen dutenaren arabera izango da.

Eskola:

Euskarazko eruedetan ikasten duten nerabeak izango dira gehienak. Eskolak, gaur egun, zuzentasuna lantzen du batez ere, eta erabilerari ez dio arreta handiegirik jartzen.

Familia:

Oso garrantzitsua izango da amaren hizkuntza zein den jakitea. Amaren hizkuntza euskara duten nerabeen euskararekiko atxikimendua handia izaten da, eta hizkuntzaren kalitatea ere bai.

Lagunartea eta bikotea:

Berebiziko garrantzia dute adin-tarte horretan kuadrillek eta bikoteek, bai esparru horietan ematen duten denboragatik, bai eta betetzen duten errefe-

rentzialtasunagatik (batik bat horregatik). Eremu horietan erlazionatzeko erabiltzen duten hizkuntzak nerabeen hizkuntzazko bilakaera ispilatzen du bate-tik; eta, bestetik, jarreran eragina du eta erabilera-ohiturak finkatzen lagun-tzen du.

Ingurunea:

Kalean eta eskola orduz kanpoko jardueretan zein hizkuntza erabiltzen duten oso garrantzitsua da. Bi eremu horietan euskara erabiltzen badute nagusiki, nerabeek euskara erabiltzeko aukera handia izango dute, eta egitate horrek eragina izango du lagunartean eta bikotean erabiliko den hizkuntzan.

6.3.4.- Taldearen hizkuntzazko joera

Nerabeentzako erreferente nagusienetako bat taldea edo kuadrilla izaten da. Eskola orduz kanpoko jarduera gehienetan taldea izaten da gune nagusia (kirolean, antzerkian...), eta, kasu batzuetan, kuadrillaka ere parte hartzen da (gaztelekuetan...). Taldeak hizkuntzarekiko hartzen duen joerak garrantzi handia izaten du norbanakoarengan.

Horregatik, oso kontuan izan behar dira honako puntu hauek:

- **Taldeko gehienek erdararako joera duten ala euskaraz aritzeko joera duten.** Gerta daiteke taldeko hizkuntzazko ohitura oso finkatua ez ego-tea eta euskara eta erdara biak erabiltzea taldeko gehienek. Kontuan izan behar da egoera hori ez dela bere horretan mantenduko denbora luzez, eta, euskararen egoera soziolinguistikoa kontuan hartuta, ez bada euskararen erabilera indartzeko ahaleginik egiten erdara nagusi-tuko dela gehienetan.
- **Taldeko liderrak erdararako joera duen ala euskaraz aritzeko joera duen.** Taldeko liderrak eragin handia izaten du taldekideengan, eta haren hiz-kuntzazko ohiturak pisu handia har dezake taldean.
- **Talde-izaera indartsua den ala ez.** Talde-izaera indartsua bada, hizkun-tzazko ohitura bat finkatuko dute, baina talde-izaera ez bada indartsua joera ezberdinak izango ditugu talde berean (euskaraz aritzeko ohitura duten batzuk, erdaraz aritzeko ohitura duten beste batzuk, bietara ari-tzen direnak...).

2 ATALA: hezitzaileek euskararen erabilera sustatzeko prozesua

1.- Sarrera

Dokumentu honen lehen atalean, nerabeentzako antolatzen diren eskola orduz kanpoko jardueren ezaugarriak jaso dira. Bigarren honetan, berriz, proposatzen da, zehazki, hezitzaileek zer prozesu jarraitu behar duten jardueretako nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko. Bigarren atal honetako oinarriek, gainera, haurren artean euskararen erabilera sustatzeko ere balio dute, hartzzaileen eta jardueren ezaugarriak aldatzen diren arren, prozesua berbera baita.

Prozesu horrek ondoko urrats hauek hartzen ditu:

- **Taldearen hizkuntzako diagnosia.** Hizkuntzako gaitasuna aztertzean eta euskara erabiltzeko inizatiba hezitzaileek ala taldekideek duten jakitean datza.
- **Hizkuntzako diagnosiaren arabera, euskararen erabilera-urrats jakin batean kokatzea.** Euskararen erabilera hiru urrats hauetako batean koka daiteke: erabilera atseginaren urratsean, erabilera zuzenduaren urratsean edo erabilera naturalera hurbiltzeko urratsean.
- **Erabilera-urratsari zein interbentzio-eremu dagokion zehaztea.** Segidako bi multzo hauetako noren hizkuntza-erabileran interbenitu behar den zehaztean datza: partaideen eta hezitzaileen artekoan ala partaideen artekoan.

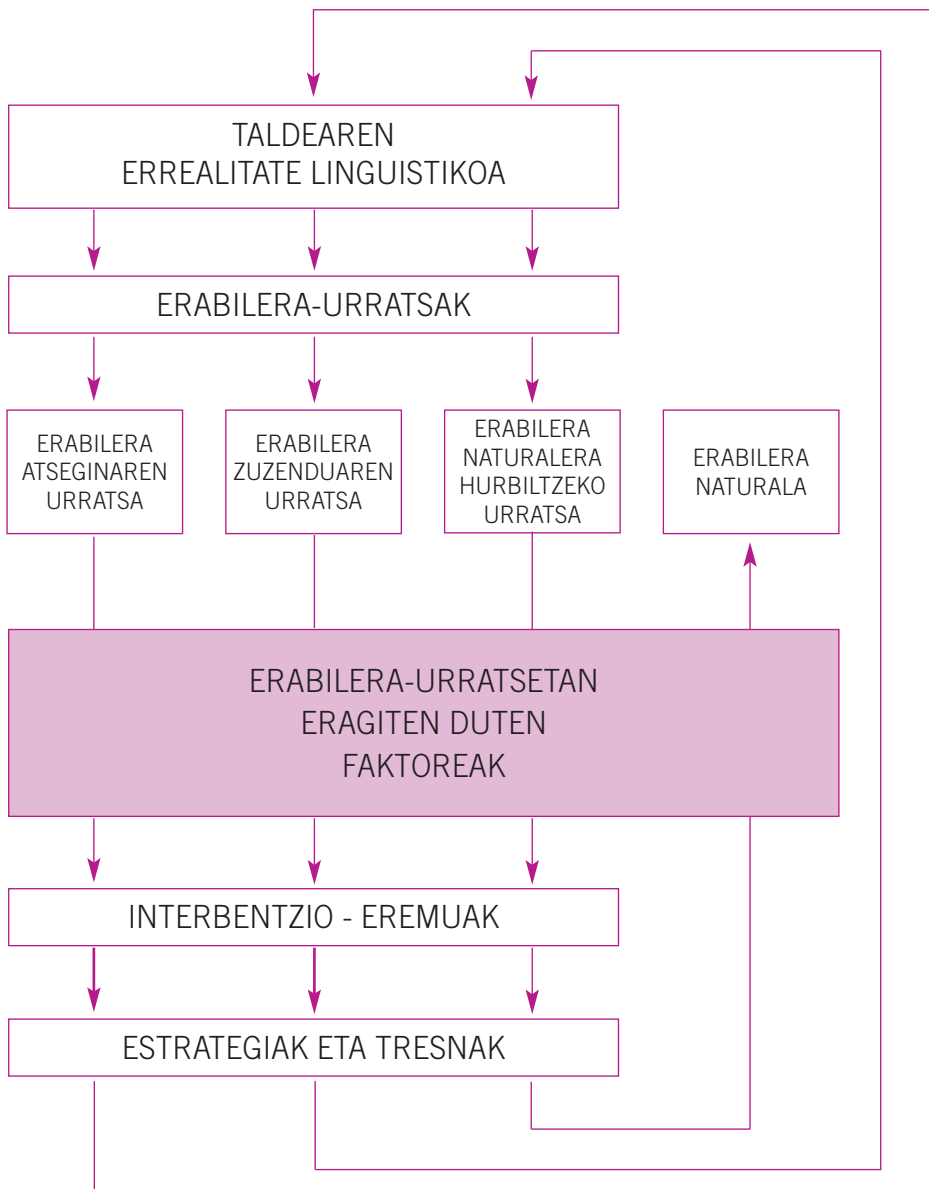
- **Interbenitzeko eremuan eragiteko estrategiak aukeratzea eta zehaztea.** Hezitzaileak taldean zein leku hartzen duen, elebakartasuna, erabilera arautua edo adostua... erabakitzean datza.
- **Interbenitzeko eremuetan eragin ahal izateko kontuan izan behar diren gainerako faktoreak aztertzea eta lantzea:** jardueraren intentsitatea eta taldekideen eta hezitzaileen arteko erlazioa hartzen dira aintzat.

Nerabe-talde batean hizkuntzazko helburuak landu nahi badira, errealitate bat aldatzeko ahalegina egin behar da, eta, beraz, desoreka bat sortu behar da taldean. Alegia, hasierako errealitatea etenez beste errealitate batera iristea da kontua, eta bien bitartean desoreka bat sortu behar da. Desoreka eragiteko, oso argi izan behar dira abiapuntua eta helmuga eta oso ondo aztertu behar dira, hala bidea egiteko eskura izango diren baliabideak, nola bidea egiten lagun dezaketen edo oztopa dezaketen faktoreak.

Horregatik, *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola ordur kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektuan, nerabeen artean euskararen erabileran eragiteari begira, diagnostik abiatura tresna praktikoe-taraino iristen den prozesu bat proposatzen da, eta, euskararen erabilera sustatzen egiten den lana eragingarria izan dadin, axolakoa da prozesu osoa behar bezala lantzea.

Hurrengo orrialdean, prozesuaren eskema aurkezten da. Haren ondotik, berriz, hainbat kontzeptu azaltzen dira eta erabileran eragiteko egin beharreko urratsak proposatzen.

Euskararen erabilera sustatzeko prozesuaren eskema

2.- Oinarrizko zenbait kontzepturen azalpena

Sarreran eta eskeman hainbat kontzeptu jaso direnez gero, horietako batzuen azalpena doa ondoko azpi-puntuetan.

2.1.- Erabilera-urratsak

Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko argitalpeneko Nahia eta jarrera lantzeko gida atalean zehaztutakoaren ildotik, proiektu honetan ere arreta berezia jarri zaie erabilera-urratsei, eta han berezi ziren hirurak bereizi dira oraingoan ere; hots, erabilera atseginaren urratsa, erabilera zuzenduaren urratsa eta erabilera naturalera hurbiltzeko urratsa. Taldeak, errealitate linguistikoaren arabera (euskararen erabilera eta komunikatzeko gaitasuna), erabilerako urrats jakin batean kokatu beharko dira, eta kokapena izango da helburuak zehazteko, interbenitzeko eremuak identifikatzeko eta estrategiak erabakitzeko abiapuntua.

Urratsetik urratsera, gora egingo du taldekideen hizkuntza-erabilerak, eta aldatu egingo dira helburuak, interbenitzeko eremuak eta haietan eragiteko estrategiak.

Erabilera atseginaren urratsa

Euskaraz gutxien mintzatzen diren taldeei dagokie kokapen hori. Hezitzaileak izango du euskaraz berba egiteko inizatiba, eta nerabeek aski automatikoki erantzungo diote euskaraz. Aitzitik, nerabeek hezitzaileari inizatiba propioz berba egitean, gerta liteke erdara baliatzea. Taldeko kideen arteko harremana, berriz, erdaraz izango da.

Urrats horretako talde gehienek hizkuntzazko ezaugarri hauek dituzte:

- zail edo oso zail gertatzen zaie euskaraz hitz egitea; hau da, nekez komunikatzen edo espresatzen dira euskaraz.
- ez dute elkarrekin euskaraz hitz egiteko ohiturarik.

Erabilera zuzenduaren urratsa

Jarduerako hainbat unetan euskaraz mintzatzen diren taldeei dagokie kokapen hori. Hezitzailearekin euskaraz erlazionatzen dira erabat; hau da, hezitzaileari naturalki hitz egiten diote euskaraz. Taldekideen arteko erlazioa, aldiz, erdaraz izaten da jeneralean.

Urrats horretako talde gehienek hizkuntzazko ezaugarri hauek dituzte:

- nekez edota aski motel komunikatzen dira euskaraz.
- taldekideen arteko harremana batez ere erdaraz den arren, hezitzailearekin euskaraz erlazioatzen dira, eta jarduerako hainbat unetan ere euskaraz mintzatzen dira.

Erabilera naturalera hurbiltzeko urratsa

Elkarrekin euskaraz askotxo mintzatzen diren arren erdarako joera ere baduten taldeei dagokie kokapen hori. Hezitzailearekin euskaraz aritzen dira beti, jarduerako hainbat espazio eta unetan ere bai, baina erdarak presentzia handi samarra izaten du elkarren arteko erlazioan.

Urrats horretako talde gehienek hizkuntzazko ezaugarri hauek dituzte:

- motel komunikatzen dira euskaraz edota erraz.
- hezitzailearekin euskaraz mintzatzen dira beti eta jarduerako hainbat espazio eta unetan ere euskaraz bakarrik mintzatzen dira. Beren arteko erlazioan, aldiz, euskara eta erdara baliatzen dituzte. Ildo horretan, esan gabe doa, euskarak erdarari gaina hartu ahala helduko dira erabilera naturalera.

Erabilera-urratsei dagokienez, kontuan izan behar da ezen, nahiz eta eskola orduz kanpoko jarduerako errealitate linguistikoak erabilera-urrats batean kokatuko gaituen, zenbait kondiziook erraztuko edo zailduko dutela edota bizkortuko edo motelduko urratsetik urratserako igarobidea. Adibidez,

- ingurunean euskararen erabilera handia bada edota eskola orduz kanpoko jarduera guztietan euskararen erabilera sistematikoki lantzen bada, aiseago igaroko dira urrats batetik bestera.
- ingurunean euskararen erabilera apala bada edota eskola orduz kanpoko jarduera gehienetan hizkuntzazko helbururik lantzen ez bada, prozesua motelagoa izango da. Hau da, nerabeek eskola orduz kanpoko jarduera bakar batean erabili behar badute euskara eta gainerakoetan horrelako eskakizunik ez badaukate, epe nahiko luzeko helburutzat jo beharko da urratsetik urratserako igarobidea.

- Nerabeen hizkuntzazko gaitasuna ona bada eta erabileran eragiten duten faktoreak aldekoak edo aski aldekoak badira, errazagoa izango da urratsetik urratserako igarobidea.
- Nerabeen hizkuntzazko gaitasuna apala bada eta erabileran eragiten duten faktoreak kontrakoak edo aski kontrakoak badira, oso zaila izango da urratsetik urratserako igarobidea gainditzea.

2.2.- Hizkuntzazko helburuetan eragiten duten faktoreak

Eskola orduz kanpoko jardueretan hizkuntzazko helburuak landu gura izatekotan, lau faktore hauek hartu behar dira aintzat: komunikatzeko gaitasuna, euskara erabiltzeko iniziatiba, jardueraren intentsitatea eta taldekideen eta hezitzailearen arteko harremana.

Jardueretako parte-hartzaileak, bistan da, hizkuntzazko ohitura batzuen jabe izango dira, eta aktibitatean ere hizkuntzazko ohitura batzuk hartuko dituzte.

Hizkuntzazko helburuak abiaburuko ohiturak aldatzeko garariz ipintzen dira; hots, hasierako errealitatea mudatuz beste errealitate bat erdietsi nahi delako. Horretarako, ordea, desoreka sortu behar da taldean, aurrez aipatutako lau faktoreak oso kontuan hartuz.

Lau faktore horietan, bi hizkuntzarekin zerikusia dutenak dira: komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko iniziatiba, hain zuzen. Bi faktore horien azterketak kokatuko du taldea erabilera-urrats zehatz batean.

Beste bi faktoreak, hots, jardueraren intentsitatea eta nerabeen eta hezitzaileen arteko harremana, ez dira berez hizkuntzaren parte, baina bai oso kontuan hartu beharrekoak, hizkuntzazko helburuak lortzeko sortu behar den desoreka dela kausa.

2.2.1- Komunikatzeko gaitasuna

Hizkuntzazko helburuak definitzeko eta lantzeko tenorean, taldekideen komunikatzeko gaitasuna izango da aldagai nagusietako bat.

Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan, lau maila hauek ezarri ziren haurren gaitasun linguistikoa: gaitasun txikia, gaitasun nahikoa, gaitasun ona eta gaitasun oso ona.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko izendatu dugun honetan, aldiz, hizkuntza-maila kontzeptuaren ordezkari komunikatzeko gaitasuna adigaita baliatuko dugu, zeren euskara erabiltzeko posibilitate erreala aritu nahi baitugu, eta komunikatzeko gaitasuna bost mailatan bereiziko dugu, nerabeak gaitasunaren arabera kualifikatzeko: euskaraz komunikatzeko gaitasun gabeak, euskaraz oso nekez komunikatzen direnak, euskaraz nekez komunikatzen direnak, euskaraz motel komunikatzen direnak eta euskaraz erraz komunikatzen direnak.

Komunikatzeko gaitasuna, beraz, aztertu eta landu beharreko elementua da, erabilerari buruzko helburuak zuzen jarriko badira. Ikus ditzagun, bada, nerabeen komunikatzeko gaitasunak.

Euskaraz komunikatzeko gaitasun gabeak

Horrelako nerabeek ez dakite euskaraz; ez dira euskaraz espresatzeko gai. Oro har, gainera, ulertu ere ez dute egiten.

Euskaraz oso nekez komunikatzen direnak

Horrelako nerabeak zailtasun handiz espresatzen dira euskaraz. Hau da, hitz eta esaldi bakan batzuk esaten asmatzen dute, baina gaitu gabe daude gutxieneko diskurtso bat taxutzeko, elkarrizketa xumeak burutzeko eta abar. Ez dute aski baliabide nahi dutena adierazteko: euskararen oinarriko morfologia, lexikoa, sintaxia... bereganatu gabe daukate.

Ulermenari dagokionez, azaldu beharrekoa argi eta astiro samar azalduz gero eta beren arreta lortuz gero, asmatzen dute gauzak testuinguruan aski ongi ulertzen.

Euskaraz nekez komunikatzen direnak

Aurrekoak ez bezala, gai dira gutxieneko diskurtsoak osatzeko eta hizketaldiko hariari jarraitzeko, baina, euskaraz ari direnean, oraindik pisua hartzen dute beren jatorrizko hizkuntzako egiturek, ahoskerak, semantikak eta abarrek. Hainbatetan, kodeak nahasten dituzte: ongien menderatzen duten hizkuntzako arauak erabiltzen dituzte euskarara aldatuta.

Ulermenaren aldetik, oro har, aski ongi moldatzen dira testuinguruan bizkor ulertzeko.

Euskaraz motel komunikatzen direnak

Ongi komunikatzen dira euskaraz, baina arintasun gutxirekin. Oro har, ahozko euskarari baino idatziari lotuagoa dagoen mintzamoldea erabiltzen dute; formalegia-edo. Ez dakite hizkuntzako erregistroak bereizten; beren jatorrizko hizkuntzako makulurik baliatu ezean, kale egiten die espresibitateak eta abar.

Euskaraz erraz komunikatzen direnak

Ongi komunikatzen dira euskaraz, eta erraz aritzen dira hizkuntza horretan. Era horretako hitzuneak egoki baliatzen dute hizkuntza egoera formaletan eta informaletan, nahiz eta, euskararen egoera soziolinguistikoa dela bide, albo erdaren eragina igartzen zaien (egoera informaletan, batik bat).

2.2.2.- Euskara erabiltzeko inizatiba

Hizkuntzazko helburuak eta estrategiak zehaztu eta landu ahal izateko, euskara erabiltzeko inizatiba da kontuan izan beharreko faktore oso garrantzitsu bat. Komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko ekimena faktoreek taldearen hizkuntzako egoera definitzen dute eta taldea erabilera-urrats batean kokatzen dute.

Euskararen erabileraren inizatibari buruz, sailkapen hau egin daiteke:

Hezitzaileak hartzen du

Euskara erabiltzeko inizatiba hezitzaileak hartzen duela diogunean, honako hau adierazi nahi dugu: taldekideek ez dutela hartzen euskaraz aritzeko inizatibarik eta hezitzaileak euskaraz hitz egiten dienean hari erantzuteko baka-rrik baliatzen dutela euskara.

Nerabeek hartzen dute

Euskara erabiltzeko inizatiba nerabeek hartzen dutela diogunean, honako hau adierazi nahi dugu: taldekideek, hezitzaileari euskaraz erantzuteaz gainera, beren kabuz ere hartzen dutela euskaraz aritzeko inizatiba.

Halaz guztiz, bi egoera bereizten dira:

- nerabeek hezitzailearekin euskaraz hitz egiteko soilik hartzen dute inizatiba: nerabeak beti euskaraz erlazionatzen dira hezitzailearekin; hau da, euskaraz erantzuteaz gainera, euskaraz hitz egiten diote.

- nerabeek taldekideekin euskaraz hitz egiteko ere hartzen dute iniziatiba: nerabeak, hezitzailearekin euskaraz erlazioatzeaz gainera, taldekideekin ere mintzatzen dira euskaraz.

Inork ez du hartzen

Ez hezitzaileak, ez taldekideek hartzen dute euskaraz aritzeko iniziatiba; hau da, jarduera erdaraz gauzatzen da. Kasu batzuetan, partaideek edo hezitzaileek euskaraz ez jakiteagatik gertatzen da, baina jazo daiteke, halaber, nerabeek nahiz hezitzaileak euskaraz komunikatzeko gaitasuna izatea eta jarduera erdaraz gauzatzea.

Lehen argitu dugun gisan, nerabeen komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko iniziatiba faktoreek diagnostikatzen dute taldearen errealitate linguistikoa eta kokatzen dute hura erabilera-urrats jakin batean.

2.2.3.- Jardueraren intentsitatea eta jarduerari buruzko motibazioak

Hizkuntzako helburuak landu ahal izateko eta euskararen erabilera aurrerapausoak emateko, desoreka bat sortu behar da taldean, zeren zeinahi taldek hizkuntzako ohitura beretuak izaten baititu eta haiek aldatzea baita helburu. Aldaketak, gainera, taldearen izaeran, jokaeretan eta abarretan eragiten du; taldeko bakoitzak betetzen duen rolean... Horregatik, desoreka bat sortzea erabakitzen denean, ondorioak ondo neurtzeko ahalegina egin behar da, ezen, kontua behar bezala planteatzen ez bada, kinkan jarriko da helburuen lorpena, eta, are okerrago dena, ondorio kaltegarriak ere segi daitezke.

Hizkuntzako helburuak lantzean, jardueraren intentsitatea da kontuan izan beharreko beste faktore nagusietako bat. Jardueraren intentsitatea handia bada (edota desoreka sortu nahi delako intentsitatea indartzen bada), errazagoa izango da desoreka sortzea eta ondorio onak ateratzea. Jardueraren intentsitatea txikia bada, aldiz, oso zail gerta daiteke helburuak lantzea, eta, gainera, kontrako eragina ere izan dezake ahaleginak: partaideek gal dezakete jarduerarekiko interesa, ekar dezake hezitzaileak jardueran hizkuntzako helbururik landu nahi ez izatea eta abar. Jardueraren intentsitatea, beraz, oso faktore garrantzitsua da hizkuntzako helburuak lantzean, eta, nola intentsitatean eragitea erakunde antolatzailearen eta hezitzailearen esku baitago, maiz baliatzeko faktorea izan daiteke.

Jardueraren intentsitatea hiru mailatan banatzea proposatzen da:

- Intentsitate handia
- Intentsitate ertaina
- Intentsitate txikia

Hizkuntzazko helburuak landu aurretik neurtu behar da jardueraren intentsitatea. Horretarako, denborazko bi neurgailu balia daitezke, besteak beste: asistentzia eta puntualitatea. Jarduerako intentsitatea handia izango da, baldin partaideen asistentzia handia bada (saio guztietara joaten badira) eta puntualitatea ere handia bada (jarduera hasteko ordua baino lehenago heltzen badira eta amaitutakoan alde egiteko presarik ez badute). Aldiz, jarduerako intentsitatea txikia izango da asistentzia ona ez bada eta puntualitatean ere huts egiten badute.

Partaideen jarduerari buruzko motibazioetan funtsatzen da jarduerako intentsitatea. Jarduerarekiko motibazioak aztertzeko garaian, Gardner eta Lamberten teoria hartu da oinarri. Teoria hori, izatez, bigarren hizkuntza ikasteko motibazioei buruzkoa da, baina nerabeen jarduerari buruzko motibazioak aztertzeko ere oso balioko jo da. Teoria horren arabera, hiru dira jarduera bati buruzko motibazioak: instrumentala, integratzailea eta komunikatiboa.

Jarduerako intentsitatea indartu gura denean, motibazio horietan (edo horietakoren batean) eragin behar da. Zail gertatuko da motibazio bakoitzaren indarra objektiboki neurtzea, baina, obserbazioaren bitartez eta motibazio bakoitzaren ezaugarriak kontuan hartuz, ebaluatu ahal da motibazio bakoitzaren indarra. Beraz, jarduerako intentsitatea indartu gura bada, motibazioetan eragin behar da, eta, horretarako, behin motibazioen indarra ebaluatuta, helburua erdiesteko non eragin nahi den erabaki behar da.

2.2.3.1- Motibazioen azalpena

Motibazio instrumentala

Jarduerako parte-hartzaileak atsegin bat hartzen du aktibitateak; hots, parte-hartzaileari pozbide edo gogobetegarri gertatzen zaio aktibitatea. Bestalde, hainbat eratakia izan daiteke atseginaren iturria: ekonomikoa, materiala, soziala (aitormena...) eta abar.

Jarduera bat aukeratzekoan, garrantzi handia izaten du motibazio instrumentalak, baina ez da eragingarriena izaten jarduerarekiko motibazioari luze iraunarazteko. Arrakasta-beharrari eta porrot egiteko beldurrari atxikia dago motibazio instrumentala, eta, jardunaren intentsitatea indartzeari begira, zenbaitetan oso egokia izan daitekeen arren, berez ez da nahikoa izaten intentsitate handi bat luzaro mantentzeko.

Motibazio integratzailea

Motibazio integratzailea harreman-sareari dagokion motibazioa da; hau da, pertsonak taldeetan integratzeko eta taldekide sentitzeko izaten duen beharrari buruzkoa. Beraz, motibazio integratzailea izaten da nerabe batek jardueraren batean parte hartzeko beste motibazioetako bat, hots, talde baten parte sentitzeko beharra asetzeko nahia.

Nerabeen kasuan, talderen batean integratuak sentitzeko beharra oso handia izaten da, eta, horrenbestez, ardurako arrazoia izaten da, hala jarduera hautatzeko, nola jardueran luze irauteko.

Motibazio komunikatiboa

Gizakiak, bestalde, gauzak adierazteko eta komunikatzeko beharra ere izaten du; hots, bizipenak, esperientziak eta beharrak komunikatzeko eta konpartitzeko.

Bada, behar horixe izaten da eskola orduz kanpoko jardueraren batean parte hartzeko beste motibazioetako bat, ezen, taldekideekin komunikatzeko paradaz gainera, erreferentziazko beste banako batzuekin erlazionatzeko ere ematen baitie, hala nola, jardueraren inguruko beste pertsonekin eta hezitzaileekin (batik bat).

Jarduera bat aukeratzeko garaian, pisu gutxieneko motibazioa izango da agian, zeren zalantzakoa izaten baita beharra asetzeko balioko duen, baina, nolako harremanak garatzen diren, berebiziko indarra har dezakeen motibazioa da.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan, motibazio komunikatiboa hezitzailearen ikuspegitik erabiliko da batez ere. Berez, esparru zabalagoa hartzen duen arren, hezitzailearen eta nerabeen arteko harremanei buruz ari-zea erabaki da, honako arrazoi hauengatik:

- nerabeek helduagoekin komunikatzeko beharra izaten dute; berentzat erreferente izan daitezkeen pertsonekin erlazionatzekoa. Eskola orduz kanpoko jardueretan, hezitzaileak izan daitezke pertsona helduagoak, eta zenbait kasutan, jarduerarekin zerikusia duten beste batzuk ere bai (jarduera bera egiten duten gazte helduagoak, erakunde antolatzaileko kideak...).
- Eskola orduz kanpoko jardueretan motibazio komunikatiboa taldekideen artean ere agitzen da; talde bereko beste kideekin, alegia. Motibazio garrantzitsua den arren, nola motibazio integratzailean taldea hartzen baita oinarri, nahasgarria gerta daiteke; bestela esan, zaila izan daiteke, kasu askotan, motibazio integratzailea eta komunikatiboa bereiztea. Horregatik, motibazio integratzailean taldea eta taldekideak hartuko dira oinarri, eta, motibazio komunikatiboan, hezitzaileak eta erreferente izan daitezkeen eta jarduerarekin zerikusia duten helduak.

2.2.3.2- Intentsitatearen garrantzia

Aurretik adierazi den bezala, eskola orduz kanpoko jarduera batean hizkuntzako erabileran aurrerapausoren bat egin nahi bada, normaltzat jotzen den egoera bat eteteko eta beste bat sortzeko erabakia hartu behar da. Beraz, taldean eta taldearen izaeran aldaketaren bat egitea eskatzen badu, taldearen ohituretan desoreka bat sortuz egin behar da.

Desoreka sortzekotan, oso kontuan izan beharko dugu jardunaren intentsitatea. Jardunaren intentsitatea txikia bada, zaila izango da desoreka sortzea, zeren txikia izango baita nerabeen jardunarekiko atxikimendua eta ez baitute onartuko ahalegina eskatzen dien aldaketarik.

Nerabeek jardunean parte hartzeko dituzten motibazioek erakusten dute jardunaren intentsitatea; hots, motibazio instrumentalak, komunikatiboak eta integratzaileak. Nerabeek hiru motibazio horiek indartsu badituzte, errazagoa izango da desoreka sortzea, zeren prest egongo baitira eskatzen dien ahalegina onartzeko.

Bestalde, jarduera guztietan agertuko dira hiru motibazioak, baina ez beti gradu berean; hau da, litekeena da motibazioen bat indartsua izatea eta besteak apalak. Zenbaitetan, beraz, hizkuntzako helburuak landu ahal izateko, beharrezkoa izango da motibazioetako bat indartzea.

Hizkuntzako helburuak lantzeko –eta, finkatzeko, bereziki–, jarduerari buruzko motibazioak indartsuak izatea komeni da. Dena dela, helburu berriak lantzeko garaian (desoreka sortzeko garaian), egokia izan daiteke motibazio instrumentalaren indartzea. Motibazio instrumentalaren bitartez, denbora jakin batean, indar daiteke jardueraren intentsitatea, desoreka aiseago sortze aldera, eta, halatan, jardueraren intentsitatea indartsua bada, landutakoa finkatzeko ez du horrenbesteko intentsitaterik eskatuko; hau da, jardueraren ohiko erritmoan finkatu ahalko dira hizkuntzazko ohiturak.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan, nerabeek jarduerarekiko dituzten motibazioak baliatzea proposatzen da; bestela esan, motibazioak instrumentalizatzea. Nerabeek hizkuntzari buruz izan ditzaketen motibazioak garrantzitsuak diren arren, batik bat jarduerarekiko dituzten motibazioak hartuko dira kontuan estrategiak lantzeko garaian, eta, hizkuntzazko estrategiak aplikatzean, jarduerari buruzko motibazioak baliatu beharko dira. Azken buruan, motibagarri zaizkien gauzak lortuko badituzte, euskara tratatzeko eran egin beharreko aldaketak onar ditzaten lortu behar da.

2.2.4.- Hizkuntzari eta jarduerari buruzko motibazioak

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko egitasmoaren helburu nagusia da, zehazki, eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeekin lan egiten duten hezitzaileei euskararen erabilera sustatzeko estrategiak eta tresnak eskaintzea.

Jarduera batean hizkuntzazko helburuak landu ahal izateko, baliagarria da parte hartzen dutenek euskararekiko motibazio indartsua izatea (euskarari buruzko jarrera ona izatea), zeren aiseago parte hartuko baitute hizkuntzazko ohiturak aldatzeko ahaleginean. Edozelan ere, euskarari buruzko jarrera onak ez du ziurtatzen euskara erabiliko dutenik, eta, jardueran beti erdaraz aritu izan badira, lehengoan jarraituko dute.

Horregatik, *Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko* proiektuan, garrantzi handiagoa ematen zaio jarduerako intentsitateari. Bestela esan, jarduerari buruzko motibazioak lehenesten dira, ezen nahiz eta, berez, hizkuntzarekin zerikusirik ez izan, arras eragingarriak izan daitezke hizkuntzazko ohiturak aldatzeko.

Abiaturuko ohitura linguistikoak aldatzeko prozesuan eta jomugako ohiturak finkatzean landu behar dira euskarari buruzko motibazioak, ezen, nerabeek

euskararekiko motibazio ona baldin badute, aiseago aldatuko dira hizkuntzazko ohiturak.

Hizkuntzari buruzko motibazioa lantzeko, nerabeak informatzea eta helburuetan inplikatzeko da aproposena. Motibazioa bereganatuko badute, helburuen berri izan behar dute (erakundearen helburuen eta jardueraren hizkuntzazko helburuen berri): helburu horien arrazoiak ezagutu behar dituzte, eta, ahal den neurrian behintzat, berekin adostu behar da helburuak lortzeko prozesua. Nerabeak, prozesuan inplikatzuz gero, helburuen hartzaile izatetik eragile izatera pasatzen dira, eta, helburuak lortzea errazagoa izateaz gain, jomugako ohiturak ere sendoago errotzen dira.

Ondoko bi faktore hauek garrantzi handia izango dute nerabeak hizkuntzazko helburuei buruz informatzean eta prozesuan inplikatzeko:

- **nerabeen adina edo heldutasuna:** adinean aurrera egin ahala, samurragoa izango da hizkuntzazko helburuez aritzea, informatzea eta prozesuan inplikatzeko.
- **nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana:** nerabeen eta hezitzaileen arteko harremana zenbat eta hobea izan, errazagoa izango da informazioa ematea, lortu beharrekoa adostea eta nerabeak prozesuan inplikatzeko.

Beraz, jarduerari buruzko motibazioak aztertzeak eta azterketako ondorioak baliatzeak du lehentasuna, hizkuntzazko helburuak lantzeko prozesuan. Halaz guztiz, bidezko bezain baliagarri da nerabeak helburuen jakitun izatea, haiekin bat etortzea eta prozesuan inplikatzeko.

2.2.5.- Nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuaren izenburuak adierazten duen bezala, hezitzailea da euskararen erabilera sustatzeko oinarritzko elementua. Hezitzailearen esku dago helburuak zehaztea, estrategiak aplikatzeko, lorpenak ebaluatzea eta abar. Horretan guztian, ordea, berebiziko garrantzia du nerabeen eta hezitzailearen arteko harremanak.

Proiektu honetan, 12 eta 18 urte bitarteko nerabeen jardueraz ari gara. Adin-tarte horretan, nerabeak identitate batez janzten ari dira. Identitatez janzteko edo jabetzeko bide horretan, familiak pisua galtzen du: urrundu egiten dira

gurasoengandik, eta lagun-taldeak hartzen du gaina. Dena dela, beren parekoekin integratzeko duten beharraz gain, bestelako erreferentziak ere behar izaten dituzte; gurasoak ez diren helduagoen erreferentziak, alegia.

Ikuspegi horretatik, hezitzaileak oso itzal axolakoa izan dezake nerabeengan; izan ere, helduagoa da, baina ez gurasoa. Bestela esan, ez da beren pareko norbait, baina bada erreferentzia. Hezitzaileak erreferentzia positiboa izan behar du nerabearentzat. Erakargarri eta egoki gertatu behar zaizkio nerabeari, bai bien arteko harremana, bai hezitzaileak transmititzen dizkion balioak.

Hezitzailea erreferentzia positiboa izango bada, nahitaezko gorabehera da hurbiltasuna. Hezitzailearen prestasunaren bitartez lor daiteke hurbiltasuna: aldez edo moldez, nerabeek konturatu behar dute hezitzailea “busti” egiten dela haiekiko erlazioan.

Jardueretan, jardunak berak eskatzen dituen espazioak (jardun zuzendurako lekuak) daude batetik, baina baita nerabeenak direnak ere (egoera informaletarakoak). Hezitzaileak nerabeen espazioan integratu behar du, baina argi izan behar du bera dagoela nerabeen espazio naturalean, eta, han parte hartzeko, onartu egin behar dutela nerabeek. Onartua izatea lortuz gero, espazio horiek baliabide oso aproposak dira heziketarako, eta, beraz, hizkuntzazko helburuak lantzeko ere bai.

Hezitzaileek nerabeekin duten harremana ebaluatzeko, hiru maila bereiz daitezke:

- hezitzailea ez dago onartua.
- hezitzailea onartua dago.
- hezitzailea erreferentea da.

Hezitzailea onartua ez egoteak ez du esan nahi jarduera ezin denik aurrera atera. Jarduera arautua gauzatuko da, baina nerabeek jarduerarekiko atxikimendu handia izan beharko dute, zeren osterantzean oso zaila baita berentzat balekoa ez den hezitzaile batekin aritzea.

Hezitzaile onartuaren kasuan, jarduera normaltasunez gauzatuko da, baina nerabeek ez dute hezitzailearengan berentzat baliokoa den pertsona bat ikusiko, jarduera aurrera ateratzeko beharrezkoa den norbait baizik.

Hezitzailea erreferentea bada, ordea, hezitzaileak balio handia izango du nerabeentzat, eta harremana aberatsa izango da. Hezitzaileak oso leku egokia beteko du taldean, jardueran hainbat helburu proposatu ahal izateko.

Erreferentziako gorabehera horretan, bada, dena dela, erreferente bakarrik izatetik haratagoko gradu bat: aszendentziako erreferentea izatea, hain zuzen. Baldin hezitzaileak aszendentziako, influentziako edo eraginezko erreferentea izatea lortzen badu, nerabeek aintzat hartuko dituzte haren iritzia eta eginahala. Alabaina, nerabeengan aszendentzia izatea erdiesteko, hezitzaileak inplikatu egin behar du elkarrekiko erlazioan, eta egiteko hori ez du burutuko nerabeen jokamoldeak behin eta berriro helduen ikuspegitik epaituz.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan markatzen diren helburuak lortze aldera, esan beharrik ez da, erreferentzia diren eta aszendentzia duten hezitzaileak dira egokienak. Izan ere, hizkuntzako helburuak landuko badira, desoreka sortu behar da taldean, eta eginkizun horretan erabakigarria da, besteak beste, hezitzailearen eta nerabeen arteko erlazioaren nolakotasuna.

Azken buruan, hezitzailea erreferente ez denean, ezina gertatuko da zenbait helburu lantzea eta dagozkien hainbat estrategia aplikatzea, ezen nerabeen eta hezitzailearen arteko erlazioa arras atxikia dago nerabeen motibazio komunikatiboari, eta, txikia denean, ez da batere erraza hizkuntzako helburuak behar bezala lantzea. Kontua horrela, zenbait kasutan, hizkuntzako helburuak lantzeari ekin aurretik, nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana landu eta bideratu behar da, eta erlazioa orekatu ostean proposatu behar dira hizkuntzako helburuak.

2.3.- Interbentzio-eremuak

Euskararen erabilera eragiteko garaian, behin taldearen hizkuntzako diagnosia egindakoan eta taldea erabilera-urratsean kokatutakoan, axolako gorabehera da interbentzio-eremua erabakitzea.

Eskola orduz kanpoko jardueretan, bi dira interbentzio-eremu nagusiak:

- hezitzailearen eta nerabeen arteko hizkuntzako harremana.
- taldekideen arteko hizkuntzako harremana.

Hezitzaileen eta nerabeen arteko hizkuntzazko harremana interbentzioko eremutat hartzeak adierazi nahi du ezen euskararen erabilera sustatu nahi dela erlazioan eta hizkuntzazko beste ohitura zehatz batzuk finkatu nahi direla. Ondorioz, estrategiak erabakitzeko eta aplikatzeko tenorean, hezitzailea eta nerabeak elkarrekin erlazionatzen diren uneak eta espazioak hartuko dira aintzat, eta alde batera utziko dira gainerakoak. Era horretako interbentzio-eremuak, dena dela, barne hartzen ditu, halaber, jardueran nerabeekin erlazionatzen diren osterantzeko erreferenteak, hala nola erakunde antolatzaileetako arduradunak, epaileak, jarduerako gazte helduagoak eta abar.

Taldekideen arteko hizkuntzazko harremana interbentzioko eremutat hartzeak adierazi nahi du ezen euskararen erabilera sustatu nahi dela erlazioan eta hizkuntzazko beste ohitura zehatz batzuk finkatu nahi direla. Helburu nagusia jardun osoan euskaraz ari daitezen izango den arren, honela ere bana daiteke interbentzioko eremua: taldekideen erlazioa denboran eta taldekideen erlazioa espazioan.

Izan ere, jomuga behinena edo behin betiko helmuga taldekideak elkarrekin etengabe euskaraz aritzea izan arren, ia nahitaezkoa da, abiapuntuko zenbait egoeraren arabera, tarteko helburu batzuk ere jartzea; helburuak mailaka planteatzea. Eginahal horretan, oso lagungarria da espazioa eta denbora interbenitzeko eremu gisa hartzea; hau da, nerabeen euskarazko erlazioa jarduerako espazio jakin batzuetan eta une edo denbora-bitarte zehatz batzuetan izan dezaten begiz jotzea.

Proiektu honetan, bi interbentzio-eremu proposatzen dira erabilera-urrats bakoitzerako:

Erabilera atseginarean urratseko interbentzio-eremuak:

1. hezitzailearen eta nerabeen arteko hizkuntzazko harremana.
2. nerabeen eta jarduerarekin zerikusia duten beste erreferenteen arteko hizkuntzazko harremana.

Erabilera zuzenduaren urratseko interbentzio-eremuak:

1. nerabeek jarduerako hezitzailearekin eta gainerako erreferenteekin duten hizkuntzazko harremana.
2. taldekideen arteko harremana jarduerako espazio jakin batzuetan.

Erabilera naturalera hurbiltzeko urratseko interbentzio-eremuak:

1. taldekideen arteko harremana jarduerako une edo denbora-bitarte jakin batzuetan.
2. taldekideen arteko harremana jarduera guztian.

Interbentzio-eremu horietan, progresiboki lan egin behar da. Lehenbizi, erabilera atseginaren urratsekoetan aritu behar da; hurrena, fase hori gaindituztat jotzen denean, erabilera zuzenduaren urratsekoetan, eta, azkenik, erabilera naturalera hurbiltzekoetan.

3.- Euskararen erabilera sustatzeko prozedura

Eskola orduz kanpoko jardueretan, euskararen erabilerrari dagokionez, hainbat eratako nerabeak egokituko zaizkigu: inoiz erabiltzen ez dutenak; hezitzaileari euskaraz egin arren, elkarrekin erdaraz aritzen direnak; beti euskaraz hitz egiten dutenak eta abar.

Taldearen hizkuntzazko diagnosiari gagozkiola, lehen azaldu dugun moduan, euskaraz komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko iniziatiba erabaki ditugu neurbide nagusi, eta, azalpenean aurreratu dugun gisan, diagnosi horretatik segitzen dira, bai taldea erabilera-urrats batean kokatzea, bai erabilera-urratseko interbentzio-eremuak definitzea.

Orain eta hemen, txosteneko edukian aitzinatzeko, interbentzio-eremuetan euskararen erabilera irabazian jartzeko zer-nolako estrategiak balia daitezkeen zedarritzen eta definitzen ahaleginduko gara. Segidako puntuetan, beraz, taldeetan euskararen erabilera indartzeko eta erroarazteko prozedura azalduko dugu.

3.1.- Taldeak erabilera-urratsetan kokatzea

Eskola orduz kanpoko jardueretako taldeak erabilera urratsetan kokatzeko, bi irizpide baliatuko dira: euskaraz komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko iniziatiba.

Komunikatzeko gaitasunak erakusten du taldeari zein erabilera-urrats legokiokeen, baina erabiltzeko iniziatibak determinatzen du benetako kokapena. Hau da,

- baldin taldekideak euskaraz oso nekez komunikatzen badira, erabilera atseginaren urratsean kokatu behar dira.

- baldin taldekideak euskaraz nekez komunikatzen badira, kasu batzuetan erabilera atseginaren urratsean eta bestetzetan erabilera zuzenduaren urratsean kokatu behar dira.
- baldin taldekideak euskaraz motel komunikatzen badira, kasu batzuetan erabilera zuzenduaren urratsean eta bestetzetan erabilera naturalera hurbiltzeko urratsean kokatu behar dira.
- baldin taldekideak euskaraz erraz komunikatzen badira, erabilera naturalera hurbiltzeko urratsean kokatu behar dira.

Horixe da komunikatzeko gaitasunen eta erabilera-urratsen arteko komunztadura, baina komunikatzeko gaitasuna faktorea bere bakarrean ez da aski erabilera-urratsak determinatzeko, eta euskara erabiltzeko inizatiba faktorea emendatu behar zaio. Hortaz, komunikatzeko gaitasuna zeinahi dela ere, baldin

- euskara erabiltzeko inizatiba hezitzailearen esku badago, erabilera atseginaren urratsean kokatu behar da taldea.
- euskara erabiltzeko inizatiba taldekideen esku badago, inizatiba jardun osoan, une jakin batean, espazio jakin batzuetan edo soilik hezitzaileekin duten aztertu beharko da, eta, ondorioaren arabera, berezko erabilerara hurbiltzeko urratsean edo erabilera zuzenduarenean kokatu behar da taldea.

Esate baterako,

- taldekideak euskaraz erraz komunikatzen badira eta jarduerako une eta espazio gehienetan euskaraz aritzen badira, berezko erabilerara hurbiltzeko urratsa dagokio taldeari.
- taldekideak euskaraz erraz komunikatzen badira, baina hezitzaileari bakarrik hitz egiten badiote hizkuntza horretan, inizatibak determinatuko du taldearen kokapena: erabilera inizatiba propioz denean, erabilera zuzenduaren urratsa dagokio; aitzitik, hezitzaileak probokatua denean (hark euskaraz egin dielako hari euskaraz egin beharra), erabilera atseginaren urratsa dagokio.
- taldekideak euskaraz oso nekez komunikatzen badira eta hezitzaileari erantzuteko bakarrik baliatzen badute euskara, erabilera atseginaren urratsa dagokio taldeari.

- taldekideak euskaraz oso nekez komunikatzen badira, baina jarduerako tarte gehienetan hezitzailearen eta elkarren artean euskaraz badihardute, erabilera naturalerako urratsa dagokio taldeari. Horrelako talde bat berezko erabilera hurbiltzeko urratsean kokatuko litzateke printzipioz, zeren elkarren artean euskara erabiltzeko inizatibaren jabe baitira. Ordea, euskaraz nekez komunikatzen direnez gero, ezina dirudi era horretako talderen bat suertatzea.

Ikusten denez, komunikatzeko gaitasunak eta erabiltzeko inizatiba faktoreek erabilera-urrats batean kokatzen dute taldea.

3.2.- Erabilera-urratsetan eta erabileran eragiten duten faktoreen arteko lotura

Hona artekoan, prozedura oso bat azaltzen saiatu gara, eta ondoz ondoko urrats hauek zerrendatu eta definitu ditugu:

1. lehen urratsa: taldearen hizkuntzazko diagnostia egitea.
2. bigarren urratsa: taldea erabilera-urrats batean kokatzea.
3. hirugarren urratsa: erabilera-urratsari interbentzio-eremua izendatzea.
4. laugarren urratsa: interbentzio-eremuetan eragiteko estrategiak erabakitzea.

Esana dugu, bestalde, erabilera-urratsetan aitzinatuko bada, noraezekoa dela taldearen abiaburuko ohitura linguistikoetan desoreka bat sortzea, eta adierazi ere dugu oso aintzat hartu beharrekoak direla erabileran eragiten duten beste faktore hauek: jardueraren intentsitatea, nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana, euskaraz komunikatzeko gaitasuna eta euskara erabiltzeko inizatiba.

Hurrengo taulan, erabilera-urratsen eta erabileran eragiten duten faktoreen arteko loturak azaltzen dira; hau da, erabilera-urratsetan aitzinatzeari begira, faktore bakoitzaren gradu egokia zein izan daitekeen proposatzen da.

ERABILERA KO URRATSAK ETA FAKTOREAK

ERABILERA KO URRATSAK	INTERBENTZIOKO EREMUAK	TALDEKO HEZITZAILEA	JARDUERAREN INTENTSITATEA	ERABILITZEKO INIZIATIBA	KOMUNIKATZEKO GAITASUNA
Ez dago erabilerarik	Ez dago interbentziorik	Ez onartua	Txikia	Ez dago inizatibarik	Gaitasun gabeak
Erabilera atseginaren urratsa	Nerabeen eta hezitzailearen arteko harremana	Onartua	Ertaina	Hezitzaileak hartzen du	Oso nekez komunikatzen dira
	Nerabeen eta beste erreferenteen arteko harremana	Erreferentea	Ertaina	Hezitzaileak edo erreferenteak hartzen dute	Nekez komunikatzen dira
Erabilera zuzenduaren urratsa	Nerabeek hezitzailearekin eta beste erreferenteekin duten harremana	Erreferentea	Ertaina	Nerabeek hartzen dute	Nekez komunikatzen dira
	Taldekiddeen arteko harremana espazioan.	Erreferentea	Handia	Nerabeek hartzen dute	Motel komunikatzen dira
Erabilera naturalera hurbiltzeko urratsa	Taldekiddeen arteko harremana denboran	Aszendentziako erreferentea	Handia	Nerabeek hartzen dute	Motel komunikatzen dira
	Jardun osoko harremana	Erreferentea	Handia	Nerabeek hartzen dute	Erraz komunikatzen dira
Erabilera naturala	Jardun osoko harremana	Onartua	Ertaina	Nerabeek hartzen dute	Erraz komunikatzen dira

Erabilera atseginaren urratsean, bi interbentzio-eremu daude:

- nerabeen eta hezitzailearen arteko hizkuntzazko harremana.
- nerabeen eta jarduerarekin zerikusia duten beste erreferenteen arteko hizkuntzazko harremana.

Lehenengo interbentzio-eremuaren kasuan:

- helburua bigarren interbentzio-eremura iristea izango da; hau da, erabilera atseginaren urratsean bertan aurrera egitea.
- horrelako taldeetan, taldekideek elkarrekin erdaraz egiteko ohitura izango dute, eta, ziur aski, hezitzailearengana erdaraz zuzentzekoa. Horregatik, hezitzaileak izango du euskara erabiltzeko inizatiba.
- hezitzailearekiko harreman horretan euskaraz egiten badute, aitzinatu-ko dira komunikatzeko gaitasunean, eta bigarren interbentzio-eremuan kokatu ahalko dira.
- aurrerapauso hori ez da oso nekeza eta nerabeei ez die ahalegin handiegirik eskatzen; beraz, hezitzailearekiko harremanean ere nahikoa da hezitzailea onartua izatea, eta, orobat, aski da jardueraren intentsitatea ertaina izatea.

Bigarren interbentzio-eremuaren kasuan:

- erabilera zuzenduaren urratsera pasatzea izango da jomuga.
- horrelako taldeetan, taldekideek elkarrekin erdaraz aritzeko ohitura izango dute, eta ez da harritzekoa izango hezitzaileari hainbatetan erdaraz hitz egitea. Horregatik, hezitzaileak izango du usuen euskara erabiltzeko inizatiba. Ordea, nola beharrezkoa baita nerabeek euskara eremu zabalagoan erabiltzea, euskarazko erlazioa bideratu behar da jarduerarekin ikuskizun duten beste hezitzaile edo kide helduagoekin.
- urrats horretako taldeek aurrera egiteko ahalegina ez da horrenbestekoa edo, bestela esan, intentsitate ertainekoa da. Izan ere, erabilera atseginaren urratsean daudenez gero, hezitzailearekin eta beste erreferenteekin erlazionatu behar dute euskaraz, baita inizatiba propioz denean ere; hau da, printzipioz ez zaie eskatzen taldekideekin euskaraz egitea.

Erabilera zuzenduaren urratsean bi interbentzio-eremu daude:

- nerabeek jarduerako hezitzailearekin eta gainerako erreferenteekin duten hizkuntzazko harremana.
- taldekideen arteko hizkuntzazko harremana, jardueraren espazio batzuetan.

Lehenengo interbentzio-eremuaren kasuan:

- helburua bigarren interbentzio-eremura iristea izango da; hau da, erabilera zuzenduaren urratsean bertan aurrera egitea.
- horrelako taldeetan, nerabeek hezitzailearekin beti euskaraz aritzeko ohitura izango dute; hau da, euskaraz hitz egingo diote hezitzaileari, eta berdin jokatu dute jarduerarekin zerkusia duten beste erreferenteekin. Taldean, ordea, erdaraz jardungo dute jeneralean. Halaz guztiz, taldekide batzuekin, hizkuntza aldetik erreferente direnekin, euskaraz egingo dute espazio batzuetan.
- hezitzailearekin eta taldekide batzuekin euskaraz mintzatzen badira, gora egingo dute komunikatzeko gaitasunean, eta bigarren interbentzio-eremura iritsiko dira.
- aurrerapauso hori ez da arras handia, baina oso samurra ere ez. Euskaraz nekez mintzatu arren, taldekide batzuekin jardungo dute euskaraz, baina hezitzaileak lagundu beharko die ohitura hori finkatzen. Kontua horrela, beharrezkoa da jardueraren intentsitatea aski handia izatea eta hezitzailea nerabeentzat erreferente izatea.

Bigarren interbentzio-eremuaren kasuan:

- berezko erabilera hurbiltzeko urratsera iristea izango da jomuga.
- horrelako taldeetan, nerabeek, erdararako joera izan arren, euskaraz egingo dute taldeko beste kideekin, jarduerako hainbat espaziotan.
- urrats horretatik berezko erabilera hurbiltzeko urratserako igarobidea nahiko handia da, eta, horrenbestez, axolakoa da hezitzailea taldekideentzat erreferente izatea eta jardueraren intentsitatea handia.

Berezko erabilerara hurbiltzeko urratsean bi interbentzio-eremu daude:

- taldekideen arteko harremana jarduerako une edo bitarte batzuetan.
- taldekideen arteko harremana jardun osoan.

Lehenengo interbentzio-eremuaren kasuan:

- bigarren interbentzio-eremura heltzea izango da xedea; hots, erabilera naturaleko urratsean bertan aurrera egitea.
- era horretako taldeetan, taldekideek euskaraz egingo dute elkarrekin jarduerako zenbait espaziotan edo unetan, baina erdararako joera ere izango dute beste hainbatetan.
- aurrerapausoa handia da kualitatiboki, eta aldaketa aski larria da nera-beentzat. Azken buruan, batzuetan euskaraz eta besteetan erdaraz aritzetik beti euskaraz aritzera igaro behar dute. Puntu horretan, ardura-koagoa da hezitzailearekiko harremana jardueraren intentsitatea baino, zeren hezitzaileak lagundu behar baitie salto egiten. Horrenbestez, nerabeen kasuan, hezitzailea aszendentziazko erreferentea izatea komeni da.

Bigarren interbentzio-eremuaren kasuan:

- berezko erabilerara heltzea da xedea; hau da, taldearen hizkuntzazko harremana beti euskaraz izatea.
- era horretako taldeetan, nola interbenitzen hasi aurretik ere euskara izango baita maizen baliatzen den hizkuntza, ohitura errotzea izango da egitekoa.
- ohitura finkatu ahal izateko, nola berebiziko faktorea izango baita hezitzailearekiko harremana, hezitzailea erreferente izatea lortu behar da. Jardueraren intentsitatea ere handia izatea komeni da, ohitura behar bezala errotu ahal izateko.

3.3.- Erabilera-urratsetako faktoreen arteko oreka

Honainokoa adierazten ari garen gisan, hizkuntzazko helburuak erabilera-urratsen ikuspegitik lantzea proposatzen da; hau da, erabilera-urratsetan aitzinatzea lortu behar da, euskararen erabilera goratzeko.

Erabilera-urratsetan aurrera egin ahal izateko, erabilera eragina duten faktoreak izan behar dira kontuan (ikusirik aurreko puntuak), eta, aurrera egin ahal izateko, nahitaezkoa izango da kasuan kasuko abiapuntura heltzea. Adibidez, urrats batetik bestera igaro ahal izateko, hezitzailea erreferente izatea bada beharrezkoa eta gertatzen bada hura taldeak onartua ez izatea, egoera hori aldatzen saiatu beharko da, hizkuntzazko helburuak lantzeari ekin aurretik; era berean, aurrerapausoak intentsitate handia badu eskakizun eta hura apala bada, indartzea izango da egiteko behinena, etab.

Hezitzailearekiko harremana eta jardueraren intentsitatea, bata nahiz bestea, aurrera egin ahal izateko ezinbestekoak diren arren, ez dute erabilera-urratsa zertan baldintzatu. Hau da, taldea erabilera zuzenduaren urratsean kokatu behar da besterik gabe, baldin taldeko kideak euskaraz nekez edo motel mintzatzen badira, baina hezitzaileari euskaraz hitz egiten badiote ohituraz, eta, orobat, horrez gainera hainbat espaziotan euskaraz aritzen badira.

Aitzitik, hizkuntzarekin ikuskizun duten faktoreek kondizionatu egiten dituzte erabilera-urratsak. Esate baterako, euskaraz erraz komunikatzen den talde batean, nahiz eta hezitzailea erreferentea izan eta jardueraren intentsitatea handia, nerabeek hezitzailearekin soilik egiten badute euskaraz, taldea ezin da berezko erabilera hurbiltzeko urratsean kokatu, baizik eta erabilera atseginaren urratsean edo erabilera zuzenduarenean. Beraz, komunikatzeko gaitasunak eta euskara erabiltzeko inizatibak kondizionatzen dute erabilera-urratsa.

3.3.1.- Erabilera-urratsetako faktoreetan eragiteko estrategiak

Taldea erabilera-urratsez edo kokagunez aurreratzeko, oreka-gradu egokian egon behar dute jomugako erabilera-urratsari dagozkion faktoreak. Horrela ez bada, faktoreak “graduatzeko” da egiteko behinena.

Erabilera-urratsetan aitzinatzeko faktoreak lantzea nahitaezkoa den arren, egitate horretatik ez da segitzen faktoreak behar bezala graduatu bitartean hiz-

kuntzazko helburuak landu ezinak direnik. Alderantziz, on eta bidezko da hizkuntzazko helburuak lantzea. Apika, zail gertatuko da erabilera-urratsez aldatzea, baina, horrela denean, taldearen unean uneko erabilera-urrats errealean saiatu behar da aitzinatzen eta ohiturak errotzen, eta, bien bitartean faktoreak neurritzen asmatzen bada, bidea zabalik izango da erabilera-urratsetan aurreratzen ahalegintzeko.

Gainera, kontuan izan behar da ezen proiektu honetan proposamen bat egiten dela –norabide bat markatzen dela–, eta, horrenbestez, taldearen eta jardueraren ezaugarrien arabera, faktoreek ez dutela zertan izan proiektu honetan proposatzen direnen pare-parekoak.

Segidako taulan, faktoreetan eragiteko estrategiak proposatzen dira.

ERABILERA-URRATSETAN ERAGITEN DUTEN FAKTOREETARAKO ESTRATEGIAK

<p>TALDEKO HEZITZAILEA</p>	<p>ONARTUA ERREFERENTEA ASZENDENTZIAZKO ERREFERENTEA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Harreman pertsonalak garatu behar dira nerabeekin: ahal dela, jarduerako une informalak baliatu; beharrezko izatera, une informalak nahita edo berriaz sortuz. – Nerabeak aintzat hartu behar dira: denak dira garrantzitsuak eta horrela sentitu behar dute. – Nerabeei entzuten jakin behar da: entzun egin behar da zer dioten, eta ez zaizkie irizizkiak epailu behar. – Motibazio instrumentala baliatu behar da hezitzaileak nerabeekin duen harremana indartzeko. – Lehenengo egunek garrantzi handia dute: <ul style="list-style-type: none"> • izenak ondo ikasi eta erabili behar dira. • denei eman behar zaie denbora apur bat. • gutxieneko zerbat jakin behar da nerabe bakoitzaz: zaletasunak, familia, ikasketak...
	<p>EZ ONARTUA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Laguntzaile bat jarri behar zaio: erakundearen laguntza behar du. – Hezitzailea aldatu behar da. – Liderra bereganatu behar du, bide horretatik taldeak onar dezan. – Parte-hartzaile bakarra bada onartzen ez duena, egoera aldatzen saiatu behar da: entzun, hitz egin, arrazoiak bilatu, beste taldekideak inplikatu, etab.
<p>JARDUERAREN INTENTZITATEA</p>	<p>MOTIBAZIO INSTRUMENTALA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Sariak erabili behar dira. – arduera erakargarriak txertatu behar dira: bidaia, ekitaldiak, ekintza puntuak, ikastaroak, irteerak...
	<p>MOTIBAZIO INTEGRATZAILA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Taldekideen arteko harremanak indartzeko ekintzak txertatu behar dira: bidaia, ekitaldi bereziak... – Talde osoak lortu behar duen erronkaren bat edo helbururen bat jarri behar da. – Talde-dinamikak baliatu behar dira.
	<p>HEZITZAILEAREN MOTIBAZIO KOMUNIKATIBOA</p>	<p>Oharra: ikusi goragoko «taldeko hezitzailea» laukian jasotakoak.</p>
<p>KOMUNIKATZEKO GAITASUNA</p>	<p>BAKARKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Komunikatzeko gaitasuna hobetzeko baliabideak eskaini behar zaizkio nerabeari. Horretarako, gaitasuna eta dagokion erabilera-urratseko eskakizunak neurtu behar dira.
	<p>TALDEAN</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Euskara erabiliz egingo dute gora komunikatzeko gaitasunean.

Hezitzailea taldean: estrategien azalpena

Hezitzaileak nerabeekin duen harremana indartzeko balia daitezkeen estrategia guztiak norabide bakarrekoak dira: «hezitzaileak taldean integratu behar du» esaldiak laburbiltzen du printzipioa.

Talde guztiek izaten dute beren izaera, eta hezitzaileak leku garrantzitsua hartu behar du dena delako izaeraren barruan. Haurren taldeetan ez da zaila izaten hezitzailea erreferente izatea, jarduera horretan hezitzailearekiko dependentzia handia baitute eta haurrentzat gertu dituzten heldu asko baitira erreferente. Nerabeen taldeetan, erreferente izatea landu egin behar da. Itzal hori edo presentzia hori erdiesteko, hezitzaileak argi izan behar du bera ez dela taldekidea, baina axolako erreferentea izan daitekeela nerabeentzat.

Hezitzaileak nerabeekin duen harremanak erabateko zerikusia du jarduerari buruzko motibazioekin; zehazkiago adierazita, hezitzailearekiko motibazio komunikatiboarekin. Nerabeek helduekin komunikatzeko beharra dute, erreferenteen beharra..., baina helduek zenbait baldintza bete behar dituzte erreferente izateko:

- hezitzaileak nerabeekin duen harremana ezin da mugatu jarduerako ekintza arautuetara; hezitzaileak gunen informaletan ere erlazionatu behar du nerabeekin. Jarduera orok berez izaten ditu tarte informalak, eta hezitzaileak dena delako tarteak baliatu behar ditu nerabeekin erlazionatzeko (partidak jokatzeko egiten diren bidaiak, saioak hasi aurretik eta amaitu ondoren suertatzen diren etenak...). Ildo horretan, baldin hezitzaileak nerabeekin duen harremana garatzea lehentasunezkoa bada, sortu ere egin daitezke tarte informalak (jardueran egoera ez arautuak gehituz; egoera informalak ugaltzeko bidaia bereziren bat programatuz...).
- hezitzaileak oso kontuan hartu behar du nerabeek egoera informaletan esaten diotena, eta balioa eman behar dio jasotakoari. Gainera, nerabe guztiek onar dezaten eta guztiak baloratuak senti daitezen, ororekin saiatu behar du harremana lantzen. Arriskutsua da nerabeen iritzia eta jokaerak behin eta berriro epaitzea (jarduerako arauarekin zerikusirik ez dutenean, behintzat): konfiantza lortu nahi badu, hezitzaileak entzun egin behar du eta iritzia eman, baina, ahal den neurrian, jokabideak epaitu gabe.

- motibazio instrumentala oso aproposa izan daiteke hezitzailearen taldeko lekua indartzeko. Nerabeek, baldin lortu duten sariren bat edo abantailaren bat hezitzailearen lanarekin identifikatzen badute, erraza-go onartuko dute taldean, zeren lana baloratuko baitiote.
- jarduerako lehenengo egunek garrantzi handia dute. Hezitzaileak hasieratik lortzen badu taldean integratzea, aurrerapauso handia emango du. Horretarako, oso onuragarria da izenak bizkor ikastea eta erabiltzea, denei denbora apur bat eskaintzea, bakoitzari buruz zerbait jakitea... Modu horretan, hezitzaileak baloratu egiten duela jabetuko da nerabea, eta harremana garatzeko interesa izango du.

Hezitzailearen taldeko gaitzespenari aterabidea emateko, aurreko estrategia guztiek balio dute, baina, nolana ere, ez onartua izatearen arrazoiak aztertu behar dira lehenik eta behin. Ondorioen arabera, hiru modutara joka daiteke:

- Hezitzailea aldatzea. Erakundea konturatzen bada hezitzailea taldean ez dagoela onartua eta ondorioztatzen badu arrazoa haren jokabidea dela (jarduerarekiko interes eza, nerabeekin harremanak ez lantzea...), hezitzailea alda dezake. Erabaki zaila den arren, aintzat hartzeko aterabidea da.
- Hezitzaileari laguntzaile bat jartzea. Taldearen gaitzespena ez bada hezitzailearen jokabidearen ondorio, erakundeak jar diezaiokie laguntzaile bat, hasieratik nerabeekin harreman hobea lor dezakeena eta hezitzailea taldean integratzeko ahalegina egingo duena. Taldeak hezitzailea arbuiaitzeko arrazoiak hainbat izan daitezke, eta, zenbait kasutan, erakundeak ezin du nerabeen jokabidea besterik gabe ontzat eman: taldekideek hezitzailearen itxura edo janzkera arbuiaitzea, adibidez.
- Taldeko pertsona jakin batzuekiko harremana lantzea, taldean onartua izateko. Liderrak ez onartzearen ondorioa bada taldeak ez onartzea, liderraren iritzia aldatzea lortu beharko du: horretarako, harekin hitz egin, arrazoitu eta abar egin beharko du.

Jardueraren intentsitatea: estrategien azalpena

Jardueraren intentsitatean, hiru motibaziok eragiten dute: motibazio instrumentalak, motibazio integratzaileak eta hezitzailearekiko motibazio komunikatiboak.

Hezitzaileari buruzko motibazio komunikatiboak erlazio hertsia du hezitzailearen eta nerabeen arteko harremanarekin; hezitzailea taldean onartua edo erreferentea izateko gorabeherarekin. Horregatik, taulako «taldeko hezitzailea» laukian jasotako estrategiak baliatu behar dira hezitzaileari buruzko motibazio komunikatiboa lantzeko.

Motibazio instrumentala indartzeko, estrategia hauek balia daitezke:

- Ekintza erakargarriak txertatzea. Jardueran ekintza erakargarriak txertatzea bide aproposa da motibazio instrumentala indartzeko. Bidaiek, kanpoko ekitaldiak ikusteak, parte-hartzaileen gogoko tailerrek eta beste hainbat ekintzek lagun dezakete motibazio instrumentala indartzen. Bestela esan, jardueraren ohiko erritmoa hausten duten eta taldeko kideentzat erakargarriak diren ekintzek goititzen dute motibazio instrumentala.
- Sariak banatzea. Saritzea da motibazio instrumentala indartzeko beste bide bat. Euskararen erabilera indartzeko prozesuan, hizkuntzarekin ikuskizun duten lorpenen ordainetan eman behar dira sariak. Bide hori baliatzekotan, dena dela, printzipio hau bete behar da: «sariak lorpena du eskakizun; lorpenik gabe, ez dago saririk». Arau hori hautsiz gero, sariak instrumentaltasuna galduko du. Bestalde, nerabeak saria lortzen benetan saia daitezten eta bidean zaputz ez daitezten, nahitaezkoa da erdietsi beharreko helburua neurtua eta erreala izatea. Hona hemen zein eratakoak izan daitezkeen:
 - Taldea saritzekoak. Bidaiak, afariak, ekitaldi berezietarako txartelak, pertsonaia ezagunen bisitak eta beste hainbat ekintza berezi balia daitezke sari gisa. Taldeko euskararen erabilera indartu gura denez gero, taldeko ohiturak aldatu behar dira, eta lorpenak eta sariak ere taldekoak izan behar dute.
 - Maiz edo oso tarteka banatzekoak. Helburu xumeak eta lorpen txikiak azpimarratu nahi badira, maiz eman daitezke sari txikiak. Helburuen gradua zaildu ahala, motibazio indartsuagoa beharko dute taldekideek helmugara iristeko, eta ahalegina berdintzeko moduko saria eskatuko dute. Kasu horretan, sari bakarra erabaki daiteke “nekea” ordaintzeko, baina betiere helmugara heldutakoan banatzekoa izango da.

- Sariak adostua eta iragarria izan behar du. Taldean adostutako helburu bat lortzearen ordainetan jaso behar dute saria, eta hasiera-hasieratik jakin behar dute zer erdiets dezaketen.

Motibazio integratzailea indartzeko, estrategia hauek balia daitezke:

- Taldekideen arteko harremana indartzeko ekintzak txertatzea. Taldeko kideentzat erakargarriak eta intentsitate handikoak izan daitezkeen ekintzak programatuz gero, posible da talde-izaera eta motibazio integratzailea indartzea. Adibidez, bidaietan nabarmen hariltzen dira taldekideen arteko harremana eta talde-izaera.
- Talde osoak erantzun beharreko erronka edo helburua jartzea. Saritu beharreko erronka edo helburua izango da oro har, baina, nolana ere, talde osoak erantzun beharrekoa, zeren talde-lana eta talde-izaera indartzea baita jomuga.
- Talde-dinamikak baliatzea. Talde-dinamikak oso onuragarriak dira talde-izaera indartzeko eta taldekideen arteko zenbait arazo argitzeko eta konpontzeko. Jardueretan, beti aurki daitezke talde-dinamikei probetxua ateratzeko tarteak: gaztelekuetan eta udalekuetan, adibidez, programazioan txerta daitezke, antzerkian ere jardueraren parte bihur daitezke, eta, kirolekako jardueretan, entrenamenduetan txertatzea zaila gertatzen denez gero, egun batzuetako bidaietako programan gainera daitezke.

Komunikatzeko gaitasuna: estrategien azalpena

Gaitasun hori hobetze aldera, hezitzaileak taldea eta banakoa bereizirik hartu behar ditu aintzat, baina, aldi berean, batera edo “osotasunean” erantzun behar die, zeren taldea baitu “jardungune”.

Banakoari dagokionez, hezitzaileak nerabeari baliabideak eskaintzea da gaitasuna hobetzeko bidea. Horretarako, gaitasuna eta erabilera-urratsa ebaluatu behar ditu, zeren erlazioa tratatu gabe –berez bezala– bete behar baitu egitekoa. Hezitzaileak nerabearekin erlazionatu ahala hornitu behar du hura tresna linguistikoez, baina betiere ezarian, oharkabea... jokatu behar du, elkarren arteko harremana kalte ez dadin. Nerabeari nahiz hezitzaileari berari erabat akigarria, gogaikarria... gertatuko zaie behin eta berriz hizketaldia eteten ari-zea, eta, gainera, jardun horretatik ez dute batera irabazirik aterako.

Kontua horrela, hezitzaileak beti gogoan izan behar du, eskola orduz kanpoko jardueren testuinguruan, nerabearen «euskarazko kapital linguistikoa» handiena bere buruarekiko konfiantza dela; hots, hezitzailea eta taldekideak gorabehera, libreki eta oker edo zuzen, nahi duen huraxe nahi duenean eta mintzaiden arreta duela espresatzeko parada izatean datzala gakoa. Lasaitasunezko, patxadazko... giro horretan murgiltzen bada, berez hasiko da, jeneralean, galderak egiten, besteen moldeak bereganatzen (onak eta txarrak), bere makurrak (edo makur ustekoak) zuzentzeko eginahalean eta abar. Orduan, fase horretara heldutakoan, bete dezake hezitzaileak, nekerik gabe eta bestela bezala, dagokion erreferentziatzeko lana.

Taldearen kasuan ere, prozesua berdina da. Taldeko erlazioa ona bada, hizkuntzaz kanpoko faktoreak ongi «graduatuak» badaude eta aparteko arazorik ez badago, taldean euskaraz aritzeko konfiantza lortzea izango da hezitzailearen lehentasunezko lana. Ildo horretan, erabilera-urratsa zenbat eta apalagoa eta interbentzio-eremuak zenbat eta urriagoak, hainbat eta denbora gehiago inbertitu beharko du fase horretan, zuzen-makurrak alde batera utzita. Horretaz aparte, eta ongi bistakoa denez, hizketarako tartea taldeko guztiek izan dezaten (batzuek bakarrik ez), taldean euskaraz aritzeko beldurrik inork izan ez dezan... eta antzeko alderdiak zaintzen aritu beharko du, jarduerako beste hainbat aspektutan egin beharko duen bezala.

Azkenik, ekar dezagun gogora hezitzaileen hizkuntzazko profilei buruzko atalean azpimarratu dugun hau. Nerabeak euskararen erabileran aitzina daitezten, hezitzaileak koherenteki, naturalki eta ohartuki baliatu behar du euskara haiekiko harremanean, hizkuntzen nahas-mahasak eta alferrikako «errietak» alde batera utzita. Hasieratik beretik eredu horren arabera jokatzeko badu, aiseago lortuko du nerabeek euskara mintzabidetzat hartzea eta mintzabide gisa baliatzen hastea, eta eredu horrek pisua handia izango du euskaraz aritzeko konfiantza hartu bitarteko fasean.

3.4.- Interbentzio-eremuetan eragiteko estrategiak

Erabilerako urratsak eta faktoreak deituriko taulan agertzen den moduan, erabilera-urrats bakoitzean bi interbentzio-eremu lantzea proposatzen da:

- **Erabilera atseginaren urratsean**, hezitzailearen eta nerabeen arteko harremana eta nerabeen eta jarduerako beste erreferenteen arteko harremana.

- **Erabilera zuzenduaren urratsean**, nerabeen eta jarduerako hezitzaileen eta beste erreferenteen arteko harremana eta taldekideen arteko harremana jardueraren espazio jakin batzuetan.
- **Berezko erabilera hurbiltzeko urratsean**, taldekideen arteko harremana jardueraren une edo denbora-bitarte jakin batzuetan eta taldekideen arteko harremana jarduera guztian.

Interbenitzeko eremu horietan aritzeko, ondoko elementu hauek jo dira estrategikotzat:

- hezitzailearen taldeko kokapena.
- produkzio elebakarra eta ulermen elebakarra.
- erabilera arautuak eta erabilera hitzartuak.

3.4.1.- Hezitzailearen taldeko kokapena

Eskola orduz kanpoko jardueretan euskararen erabilera sustatzeko proposamenetara heltzeko, nahitaezkoa da, halaber, hezitzaileak taldean zer leku hartzen duen aztertzea eta helburuak lortzeko bidean zer egiteko izan dezakeen ondorioztatzea.

Begiraleek asko egin dezakete haurren artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan, hiru kokapen hauek izendatu zitzaizkion begiraleari: taldeko zentroa izan daiteke, partaide izan daiteke edo taldetik kanpo egon daiteke.

Oraingo lan honetan, puntu horretara iritsita, orduko planteamendu hura hezitzaileen funtzioetara guztiz estrapolatzekoa dela kontsideratu da.

Hezitzailea taldeko zentroa izatea

Hezitzailea taldeko zentroa izango da, baldin ekintza bat aurrera ateratzeko haren gidaritza ezinbestekoa bada. Jarduera baten barruan, anitz ekintza gauzatzen dira, eta batzuk hezitzaileak arautu eta zuzendu ohi ditu: horrela denean, hezitzailea taldeko zentroa dela esango dugu. Adibidez, kiroleko entrenamendu batean, teknika jakin bat lantzeko tenorea heltzen denean, entrenatzaileak hartzen du hitza eta hark agintzen du zer, nola eta noiz egin; gaztelekuko eskulanetako tailerrean ere, une jakin batzuetan, hezitzaileak hartzen du hitza eta hark ematen ditu argibideak, etc.

Hezitzaileak, taldeko zentroa denean, eragin handia du taldeko kideengan eta taldearengan. Erdian kokatua dagoenean, hizkuntza aldetik ere influentzia handia du, zeren harreman handia izan behar baitu taldekideekin eta haien-ztat ezinbestekoa baita hezitzailearekin komunikatzea.

Erdiko kokapen horretan, hezitzaileak dena hitz bihurtzen saiatu behar du, eta nerabeekin etengabe sortu behar ditu hizketaldiak. Nahi dutena esateko aukera eman behar die, baina, gaitasunez iristen badira, ez nahi duten moduan esatekoa. Posible denean, egokitasuna zaintzen ahalegindu behar du, eta, egiteko horretan, baliabideak eman behar dizkie: errepikapenak, galde-erantzun bideratuak (zuzenak edo zeharkakoak)... baliatu behar ditu.

Hezitzailea taldeko partaide izatea

Hezitzailea jarduerako ekintza batean nerabeekin batera aritzen denean; hots, taldekide gertatzen denean; taldeko partaidea dela esango dugu. Jardueraren barruko ekintzetan, badira hezitzailea arautzen eta zuzentzen aritu ordez, parte hartzen aritzen den tarteak. Esate baterako, demagun entrenamendu batean partida bat antolatu dela eta entrenatzaileak taldekideekin batera jokatu duela edo epaile jardun duela, gazteleku batean hezitzailea nerabeekin batera aritu dela mahai-jolasen batean, eta abar.

Hezitzaileak, taldeko partaidea denean, nahiko eragin handia izan dezake nerabeengan eta taldearengan. Izan ere, zuzeneko erlazioa izango du, eta, oro har, egoera nahiko informaletan, gainera. Partaide den kasuetan, hizkuntza bideratzen saiatu behar du hizketaldiak sortuz, gidatuz, osatuz, etc. Hezitzailearen presentziak euskararen erabilera bermatzeko akuilu izan behar du, eta jarduera ez arautuetan nerabeak apurka-apurka erabilera naturalera eramango dituen mekanismo automatikoren indargarri.

Hezitzailea taldetik kanpo egotea

Hezitzailea taldetik kanpo egongo da, baldin, nerabeak gauzatzen ari diren ekintza batean, zentroan ez badago eta partaide ere ez bada. Adibidez, jo dezagun antzerkiko taldea esketx bat antzezten ari dela bere kasa eta hezitzaileak beste zerbaitetan diharduela, edota udalekuko gazte-taldea uretan murgildu dela txoroarena egitera eta hezitzailea kanpoan gelditu dela begira, besoak antxumatuta, etc.

Hezitzaileak gutxi eragin dezake taldetik kanpo, ez baitago taldeko kideekin harremanetan. Kasu horretan, hezitzaileak jakin behar du nekez eragingo duela erdaraz mintzatzen ari den nerabearengan, baina belarria erne izan behar du nerabeak nola mintzatzen diren entzuteko. Egoera horretan, taldekideen euskararen erabilera neurtu behar du, eta taldeko zentro eta parte izan denean erabilera sustatzeko egindako ahaleginek ondorioz izan ote duten ebaluatu behar du.

3.4.1.1.- Hezitzailearen kokapenaren garrantzia

Lehen azaldu bezala, behin taldearen hizkuntzazko ezaugarriak aztertuta, erabilera-urrats bat eta interbentzio-eremu bat erabakitzen dira. Interbentzioko eremuak determinatzen du non eragin, eta, eragitean, oso kontuan izan behar da hezitzaileak taldean zer leku duen.

Hezitzailearen eta nerabeen arteko harremanean eragitea xede

Hezitzailea zentroa edo partaidea denean eragin behar da, orduan baitago hezitzailea taldeko kideekin harremanetan eta orduan lan baititzake helburuak. Beraz, hezitzailea jarduerako zentroa eta partaidea noiz den aztertu behar da, baldin, hurrengo puntuetan zehazten diren estrategiak baliatuz, hizkuntzazko helburuak lantzeko ahalegin egokia egin nahi bada. Hezitzailea zentroa edo partaidea gutxitan bada, sortu egin beharko dira horretarako egoerak. Alabaina, arretaz erreparatu beharko zaio, halaber, hezitzaileak taldeko kideekin duen harremanari, zeren, batez ere nerabeen kasuan, ez badute hezitzailea taldean onartzen, ez diote partaide izaten utziko, eta taldeko zentroa denean bakarrik eragin ahalko du. Aldiz, baldin erreferentea bada, hizkuntzazko helburuetan eragin ahalko du egoera informaletan taldeko partaide izanez.

Taldekideen arteko harremanean eragin xede

Hezitzaileak hiru kokapenetatik eragin dezake: zentrotik, barrutik eta kanpotik. Erabilera-urratsetan aurrera egin ahala, gero eta garrantzi handiagoa izan behar du hezitzailea kanpoan dagoenean ere nerabeak euskaraz aritzeak. Ildo horretan, aztertu egin behar da jarduerako hezitzailea noiz dagoen zentroan, barruan eta kanpoan, eta, taldeari dagokion erabilera-urratsaren arabera, kokapen bakoitzetik nola eragin erabaki behar da.

Une jakin batzuetan, jardueraren intentsitatea indartzeko ere balia daiteke hezitzailearen kokapena; gero, intentsitate erdietsia hizkuntzazko helburuak lantzeko baliatzeko. Hau da, hizkuntzazko helburu berri bat lantzeko taldean desoreka bat sortu nahi bada, jardueraren intentsitatea alda daiteke saio batzuetan, hezitzailea taldeko zentroa den ekintza gehiago programatuz. Modu horretan, hezitzaileak askoz eragin handiagoa izango du jarduerako hizkuntzan, eta, helburuak lortuz doazen neurrian, lehengo erritmora itzul daiteke. Hezitzailea zentroa den ekintza-kopurua ugaltzea, beraz, oso tresna erabilgarria izan daiteke, baina betiere indarrak eta baliabideak ondo neurtzen badira. Izan ere, hezitzailea zentroa den jarduera asko luzaroan antolatzea oso nekagarria izan daiteke hezitzailearentzat eta partaideentzat.

3.4.2.- Elebakartasuna

Hezitzaileak euskara soilik –hizkuntza hori bakarrik– erabiltzeko hautua egin dezake, estrategia gisa. Hona hemen nola joka dezakeen:

Produkzio elebakarra

Hezitzaileak beti euskaraz egingo du, eta nerabeek erdaraz egiten diotenean ere euskaraz segituko du. Halaz guztiz, gaztelaniaz esaten diotena ulertu egingo du eta ulertu duenaren harira erantzungo du. Taldekideak euskaraz nekez komunikatzen badira, berari euskaraz egin ahal izateko baliabideak eskainiko dizkie: galderetan erantzunak emanez, hitzen bat esan ezinik geratzen direnean aukerak eskainiz, etc.

Gerta liteke, beraz, nerabeek hezitzaileari erdaraz egitea eta hezitzaileak haiei euskaraz. Hezitzaileak ez die nerabeei euskaraz hitz egiteko eskatuko, eta, hala ere, hezitzaileak hautatutako hizkuntza bakar horretan espresatzen segitzen badu, nerabeek berari euskaraz egitea lortuko du. Salto hori, gainera, errazago lortuko du nerabeekiko harremanean erreferentea baldin bada.

Ulermen elebakarra

Kasu horretan, ulermenean ere elebakar moduan jokatu du hezitzaileak. Hau da, beti euskaraz hitz egingo du, eta, horrez gainera, nerabeek zerbait erdaraz esaten diotenean, ez duela ulertu adieraziko die eta euskaraz adieraztera behartuko ditu.

Estrategia hori, oso eragingarria den arren, nekezago balia daiteke. Batetik, hezitzaileak une oro erre egon behar du koherentziaz jokatzeko eta erdaraz ezer ez onartzeko, eta, bestetik, nerabeek jokaera hori onartzea zaila izan daiteke, baldin hezitzaileak beren erdara ulertzen duela badakite. Beraz, oso ondo neurtu behar da estrategia hori zein taldetan eta nola erabili. Erabilera zuzenduaren urratsetik aurrera erabil daitekeen estrategia moduan proposatzen da proiektu honetan, ordurako nerabeak gai izango baitira euskaraz zailtasun handiegirik gabe komunikatzeko.

Ildo horretan, baldin gertatuko balitz hezitzailearen eta nerabeen arteko hizkuntza komun bakarra euskara izatea, estrategia hori egoera guztiz naturala litzateke. Adibidez, jo dezagun Iparraldeko hezitzaile bat hartu dutela Hegoaldeko gazteleku bateko tailer bat zuzentzeko, eta ez gaztelaniaz, ez ingelesez dakiela. Ziur aski, euskara izango litzateke hizkuntza komun bakarra, eta nerabeek berez egingo lukete euskaraz komunikatzeko ahalegina. Alabaina, nekez gerta daiteke horrelakorik euskararen eremuan, eta nerabeek ohartuki dakite hezitzaileak eta berek badutela, nahi izatera, elkar aise aditzeko hizkuntza komuna. Eta, hain zuzen ere, horregatik da hain ardurakoa hezitzaileak euskara arrazoiz baliatzea, negoziatuz planteatzea eta abar.

3.4.3.- Erabilera arautuak eta erabilera hitzartuak

Eskola orduz kanpoko jardueretan, arautu edo hitzartu egin daiteke euskararen erabilera, edota sistema biak balia daitezke. Hau da, jardueran bertan araututako gai bat izan daiteke euskara erabiltzea, edota hitzartua ere izan daiteke, posible baita negoziatzea jardueran euskara noiz eta non erabili, eta, jakina, bi alderdiak hartzen dituen ere izan daiteke.

Erabilera arautua

Eskola orduz kanpoko jarduerak antolatzen dituzten erakundeek jardueren hainbat arlo arautzen dituzte: ordutegiak, azpiegituren erabilera eta abar. Arautzen hasita, noski, euskararen erabilera ere arau dezakete. Euskararen erabilera arautzeko, adibidez, aktibitatearen hainbat espaziotako edo jardun-gunetako hizkuntza-erabilera arau dezakete, errealitatea eta baliabideak aintzat hartuta.

Euskararen erabilera aginduzkoa denean, nahitaezkoa izango da arautua betetzea; hots, euskara aktibitatearen espazio jakin batzuetan erabiltzea arau-bada, nahitaezkoa izango da horrela gauzatzea. Alabaina, arauak exijen-

tziak ere berezko ditu, eta gerta liteke arau-hausleen kontrako neurriak hartu beharra egokitzea. Hortaz, bada, arauak jartzean erakundeek arrazoituta erabaki behar dute arauak nola betearaziko dituzten.

Erakundea nahitaezko maila bat erabakitzeke prest baldin badago –eta betearazteko neurriak hartzeke prest baldin badago–, araubidea oso tresna aproposa da erabilera sustatzeko. Nolanahi ere, komeni da parte-hartzaileek jakitea, jardueran izena eman aurretik, nahitaezko maila zein den, zeren, neurriak hartu behar izatera, jakitun jartze horrek babestuko baititu erakundea eta hezitzailea.

Hauexek izan daitezke erabilera arautua bideratzeko adibide batzuk:

- **Aktibitatearen hainbat espaziotan erabili behar da euskara.** Erakundeak aktibitatearen hainbat espaziotako mintzabidea euskara izatea nahi du eta horrela eskatzen die nerabeei. Kasu horretan, kiroletako ekintza batean, adibidez, aldagelan, gimnasioan edo araututako espazioan euskaraz egiten ez dutenek partidak jokatzeko lehentasunik ez izatea izan daiteke har dezakeen neurrietako bat, edota, okerreanean, jarduera bertan beherra uztea.
- **Nerabeek jarduerako hezitzaileekin eta beste erreferenteekin behintzat euskaraz hitz egin behar dute.** Kasu horretan, hezitzaileek eta beste erreferenteek elebakar moduan jokatu behar dute, eta, arau horri eman nahi zaion garrantziaren arabera, produkzio elebakarra bakarrik edo produkzio eta ulermen elebakarrak baliatu behar dituzte.

Erabilera hitzartua

Esan bezala, jardueretako euskararen erabilera izan daiteke arautua, baina baita hitzartua ere, eta posible da, halaber, bi moduak konbinatzea.

Nerabeen arteko erabilera sustatu nahi bada, haiek ados egotea da egokiena, ezen, jardueran euskara erabiltzea arauzkoa bada, jardueran bertan euskaraz egingo dute ziur aski, baina gainerakoan erdaraz egiten jarraitzea oso normala izango da. Aitzitik, erabilera hitzartzen bada, emaitzak askoz positiboagoak izan daitezke. Erabilera hitzartzeko, nerabeek helburuen berri izan behar dute, eta helburuen arrazoen berri ere bai. Helburuekin bat egitea lortzen baldin bada, edo errespetatzea gutxienez, irabaziak askoz sendoagoak izango dira. Era horretan, nerabeek euskara erabiltzea lortuko da, eta, gainera, ohar-tuki baliatuko dute; zertan ari diren jakinda.

Erabilera adostura iristeko, noraezekoa da hezitzailea taldeak onartua izatea, eta, lortu nahi den helburuaren zailtasunaren arabera, erreferente izatea ere beharrezko izan daiteke. Faktore horiek behar bezala «graduatu» ezean, zail gertatuko da nerabeek helburua onartzea eta hezitzaileari jomugara heltzen laguntzen uztea.

Hezitzaileak edozein erabilera-urratsetan eman diezaieke taldekideei hizkuntzako helburuen berri, eta interesgarria da haiek helburuekin bat egitea. Dena dela, erabilera zuzenduaren urratsetik aurrera baliatu behar da erabilera hitzartua, bereziki; hots, taldekideen harremanetan euskararen erabilera sustatu nahi denean eta espazioa eta denbora interbentzio-eremuetan agertzen direnean. Nerabeen eta hezitzaileen arteko harremana erabilera arautuaren parte izatea komeni da, eta, nerabeek helburu horren berri izatea ona den arren, erakundeak finkatutako araua izatea proposatzen da.

Hauexek izan daitezke erabilera hitzartua bideratzeko adibide batzuk:

- **Hezitzailea taldeko zentroa den tarte guztietan, nerabeek beti euskaraz hitz egitea.** Helburu hori nerabeekin adostea egokia da, eta, gainera, hezitzailearentzat erraza da jarraipena egitea eta nerabeei helburu hori hitzartu dutela gogoraraztea. Erabilera zuzenduaren urratsean erabiltzeko moduko estrategia da.
- **Jarduera osoan euskaraz egitea; jardueraren iraupen osoan eta espazio guztietan euskaraz mintzatzea.** Helburu hori adostea ere egokia da, baina ezin da edozein talderekin adostu, ezen nerabe askorentzat oso zaila da hori betetzea eta ez da egokia ezin lortuzko helburua jartzea. Azken batean, lorpenak azpimarratzea garrantzitsua da, baita lortzen ez dutena gogoraraztea ere, baina, ezin lortuzko jomuga batekin gora eta behera ibiltzea oso nekagarria izaten denez gero, etsi egin dezakete nerabeek eta hezitzaileak. Berezko erabilerara hurbiltzeko urratseko taldeekin erabiltzeko moduko estrategia da.

INTERBENTZIORAKO EREMIJAK ETA ESTRATEGIAK

ERABILTZEKO INIZIATIBA	HEZITZAILEAREN TALDEKO KOKAPENA	INTERBENTZIORAKO EREMIUAK	ESTRATEGIA
Ez dago inizatibarik		Ez dago eremurik	Ez dago estrategiarik
	Hezitzaileak hartzen du	Hezitzailea eta erreferenteak	Produkzio elebakarra
Hezitzaileak hartzen du	Taldeko zentroa da: erdian dago	Hezitzailea	Produkzio elebakarra eta ulermen elebakarra
	Taldeko partaidea da: barruan dago	Beste erreferenteak	Erabilera hitzartua edo arautua
Nerabeak hartzen du	Taldeko zentroa da: erdian dago	Taldeakideak espazioan	Produkzio elebakarra eta ulermen elebakarra
		Taldeakideak denboran	
	Taldeko partaidea da: barruan dago	Hezitzailea	Erabilera hitzartua edo arautua
		Beste erreferenteak	
Taldetik kanpo dago (ez erdian, ez barruan)	Taldetik kanpo dago (ez erdian, ez barruan)	Taldeakideak espazioan	Erabilera hitzartua edo arautua
		Taldeakideak denboran	

EUSKARAREN ERABILERAKO ESTRATEGIAK

3.5.- Ebaluazioak

Nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko plangintza bat abian jarri bada, nola berekin izango baititu helburu eta estrategia jakinak, ezinbestekoa da aldian-aldian ebaluazioak egitea, bai helburuetan zer lortu den jakiteko, bai estrategiak ongi planteatu diren aztertzeko.

Ebaluazioak ondo egin ahal izateko, prozesua abiarazi aurretik erabaki behar da zer, noiz eta nola ebaluatuko den; bestela esan, ebaluazioak planifikazioaren parte izan behar du.

Ebaluazioak ondo egiten ez badira, oso zaila izango da zer lortu den jakitea eta segidako helburu-estrategiak finkatzea. Helburuak lortzeko ahalegina egin bada eta estrategiak aplikatu badira, merezi du horren guztiaren benetako ondorioak zein diren ikustea, eta horretarako ebaluazioak egin behar dira.

Ebaluazioak egin ahal izateko, zehatz definitu behar dira helburuak: ondo definitutako helburuak berak determinatzen du ebaluazioa nola egin. Proiektu honetako prozesua betez gero, posible da, talde bakoitzaren errealitatera egokituz, helburuak eta estrategiak ondo zehaztea eta nola ebaluatu jakitea.

Ondoko paragrafoetan, ebaluazioetan hainbat puntu kontuan hartzea proposatzen da. Ebaluazioetan, dena dela, ez dira puntu horiek guztiak jaso behar, baizik eta, jarritako helburuen arabera, batzuk edo besteak aztertu behar dira.

Zer eta nork ebaluatu

Parte-hartzaileek ebaluatu beharrekoa (nerabeen kasuan)

- Hizkuntzazko helburuekiko izan duten jarrera.
- Nola sentitu diren prozesuan aplikatu diren estrategiek.
- Hezitzailearekin nolako harremana duten (onartzen duten, erreferente moduan ikusten duten...).
- Euskararen erabileran aurrerako urratsak gertatu diren.
- Hezitzaileak taldearekiko agertu duen inplikazioa nolakoa izan den.
- ...

Hezitzaileak ebaluatu beharrekoa

- Parte-hartzaileen helburuekiko jarrera nolakoa izan den.
- Parte-hartzaileen komunikatzeko gaitasuna hobetu den.
- Euskararen erabileran aurrerako urratsak gertatu diren.
- Hezitzaileari jarduera aurrera eramateko metodoa egokia iruditu zaion.
- Hezitzailearen eta erakundearen arteko koordinazioa egokia izan den, hizkuntzazko helburuei dagokienez.
- Helburuak ondo zehaztu diren eta jarraipena ondo egin den.
- Helburuak lortzeko baliabideak aski izan diren.
- Hizkuntzazko diagnostia, erabilera-urratsetan kokatzea eta erabileran eragiten duten faktoreen diagnostia ondo egin ziren.
- Estrategiak ongi aplikatu diren.
- Estrategiak egokiak diren.
- ...

Erakundeak ebaluatu beharrekoa:

- Hezitzaileak taldearekiko agertu duen inplikazio-maila zenbatekoa izan den.
- Helburuen definizioa eta jarraipena egokiak izan diren.
- Helburuak lortzeko baliabideak aski izan diren.
- Proiektua aurrera eramateko prozedurak barneratuak dauden.
- Hezitzailearen eta parte-hartzaileen arteko harremana nolakoa den (onartzen duten, erreferentea den...).
- Hezitzailearen hizkuntza-gaitasuna nahikoa den, proiektua aurrera eraman ahal izateko.
- Hezitzailearen hizkuntzazko gaitasuna parte-hartzaileena baino hobea den.
- Hizkuntzazko diagnostia, erabilera-urratsetan kokatzea eta erabileran eragiten duten faktoreen diagnostia ondo egin ziren.
- Estrategiak ongi aplikatu diren.
- Estrategiak egokiak diren.
- ...

Noiz eta nola ebaluatu

Ebaluatzen denaren arabera, maiz edo tarteka egin beharko dira ebaluazioak. Kasu batzuetan, hezitzaileak berak egin beharko ditu; bestetzuatan, nerabeekin batera egin beharko dira; eta, hainbatetan, erakunde antolatzaileak ere hartu beharko du parte.

Tarteka egiteko ebaluazioak

Ikasturtearen hasieran edo jardueraren hasieran zehazten diren erabilera-urratsak eta interbentzio-eremuak ebaluatu behar dira tartean behin. Ikasturte osoko jarduera batean, zehaztu prozesua bizkorra izango dela espero bada, hilero ebalua daiteke. Alabaina, prozesuak jeneralean aitaren batekoak izango ez direnez gero eta egoki ebaluatzeak denbora jaten duenez gero, nahikoa izango da hiru hilabetez behin egitea.

Ebaluazioetan, interbentzio-eremuak ondo aukeratu diren, estrategiak egokiak diren eta aurrerapausorik ikusten den baloratu behar da, eta, jakina, aldaketarik planteatu behar den ondorioztatu. Ebaluazioak hezitzaileak egin behar ditu, baina taldeko kideek ere parte har dezakete, batez ere berezko erabilerara hurbiltzeko urratsean dabiltzan nerabeen kasuan eta epe luzeko helburuak hitzartuak badituzte. Erakundeak ebaluazioen berri izan behar du, eta jardueraren amaian ebaluazio propioa egin behar du.

Maiz egiteko ebaluazioak

Interbentzioko eremuak eta estrategiak tartean behin ebaluatuko diren arren, beste zenbait gai maiz ebaluatzea komeni da:

- **Helburua erabileran eragiten duen faktoreren bat orekatzea denean.** Ez dira oso epe luzeko helburuak izaten, baina bai interbentzio-eremuan behar bezala eragin ahal izateko lortu beharrekoak. Hezitzaileak egin beharko du ebaluazio hori, helburuak eskatzen dion maiztasunaren arabera: egunero udalekuen kasuan, astero edo hilero ikasturte osoko jardueren kasuan...
- **Erabilera zuzenduaren urratsetik aurrera,** hau da, interbentzio-eremuan espazioa eta denbora agertzen direnean, ebaluazioak maiz egitea komeni da. Hasiera batean behintzat, aldaketa nahiko handia denez gero, ahallegin handia eskatuko baitie nerabeei. Horregatik, hezitzaileak maiz eba-

luatu beharko ditu lorpenak, zailtasunak eta abarrak. Gainera, adostutako erabilera baldin bada, ebaluazioak taldeko kideekin egin beharko dira, eta horrelakoak gutxienez astero egitea komeni da.

3.6.- Estrategiak erabiltzeko tresnak eta hainbat adibide

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuan eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko hainbat oinarri aurkezten dira eta zenbait estrategia proposatzen.

Dokumentuan barrena, eskola orduz kanpoko jardueren errealitatearen azterketa bat egin da, taldeetan hizkuntzako diagnosia egiteko moduak proposatu dira, erabileran eragiten duten zenbait faktoreren garrantzia azpimarratu da eta euskararen erabilera sustatzeko balia daitezkeen hainbat estrategia proposatu dira.

Oinarri eta ideia nagusi guztiak dokumentu honetan agertzen diren arren, estratergiei buruzko adibideak biltzen dituen dokumentu bat ere bada. Praktikoagoa ikusi da adibideen bilduma beste txosten batean jasotzea eta liburu honetan ez argitaratzea. Adibideak izatean, osatu eta moldatzeko aukera asko daude eta oinarriak baino ideiak biltzen dira bertan. Bestalde, argitalpen honetan agertzen diren oinarriak praktikan jartzeko asko laguntzen du bigarren dokumentu horretan proposatzen diren tresnak eta adibideak aztertzea. Dokumentu hori beste argitalpen batean jaso da, eta, honako hau bezala, edozeinen eskura dago ondorengo web guneetan: www.gipuzkoaeuskara.net, www.gipuzkoa.net/gazteria eta www.ttakun.com.

Hezitzaileek asko egin dezakete eskola orduz kanpoko jardueretan nerabeen artean euskararen erabilera sustatzeko proiektuaren bidez nerabeen artean eskola orduz kanpoko jardueretan eragiteko gutxienezko metodo edo sistema bat eraiki nahi izan dugu. Abiatzeko bide sendo samarra izatea nahiko genuke. Horrela gertatzen bada, berak eskatuko digu segida guztioi.

Bibliografia

- Alberdi, A. (1996): *Eskola Gramatika*, Elkar, Donostia.
- Amonarriz, K., Arruti, I., Osa, E. *Ahokotasuna eremu ez-kurrikularrean*. <http://www.erabili.com>.
- Amonarriz, K., Egaña, A., Gartzia, J. (2004): *Euskararen kalitatea: zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*, Euskararen Aholku Batzordea, Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Arratibel, N., Azurmendi, M.J., Garcia, I. (2001): *Menpeko Hizkuntzaren Bizi-Kemena*, UEU, Bilbo.
- Azpiroz, A. *Nerabeek erdararen makulua erabil ez dezaten*. <http://www.erabili.com>.
- Egizabal, D. (2004): *Koadriletan euskararen erabilera suspertzeko egitasmoaren emaitzak*, Euskadiko Kutxa.
- Egizabal, D. *Kuadrillategi: Lagunarteko harremana euskalduntzen*. <http://www.erabili.com>.
- Erramun, O. (2005): *Euskararen erabilera areagotzeko, ikastetxeen eta udalen arteko lankidetzaz*, BAT soziolinguistika aldizkaria, 54. zenbakia.
- Garate, G. *Zergatik egiten dute erdaraz euskal gazteek*. <http://www.erabili.com>.
- Gorostidi, J.L. (1991): *Euskaraz Bizi*, Euskal Herriko Ikastolan Elkartea, Donostia.
- Gutiérrez, F.J. (2004): *Euskadiko gazteak 2004*, Eusko Jaurlaritzza, Gasteiz.
- Hainbaten artean (1997): *Gipuzkoako Gazteei Buruzko Txostena 1996*, Gazteria eta Kirol Departamentua, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- Hainbaten artean (2001): *Adingabe eta gazteekin kale heziketan esku hartzeko plangintza eta haren garapena*, Gipuzkoako heziketa konpentsatorioko eta prestakuntza okupazionalako kontsorzioa, Donostia.
- Hainbaten artean (2002): *IX. Jardunaldi pedagogikoak. Euskararen erabilera*, Ikastolen Elkartea, Nafarroa.

- Hainbaten artean (2003): *X. Jardunaldi pedagogikoak. Ahozkotasuna ikasgelan*, Ikastolen Elkartea, Donostia.
- Hainbaten artean (2004): *XI. Jardunaldi pedagogikoak. Ahozkotasuna: tes-tuingurua eta esperientziak*, Ikastolen Elkartea, Donostia.
- Hainbaten artean (2005): *XII. Jardunaldi pedagogikoak. Murgiltze ereduen ekarpena europar hiritartasunaren eraikuntzan*, Ikastolen Elkartea, Donostia.
- Intxausti, J. (1998): *Euskararen aldeko motibazioak*, EHU, Bilbo.
- Iraola, J.M. (1994): *Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (I)*, Lasarte-Oriako Udala.
- Jauregi, P. (1998): *Berezko Taldeak Euskalduntzeko Ikas Estrategia*, EHUko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Jauregi, P. (2003): *Euskara eta gazteak Lasarte-Orian (II)*, Lasarte-Oriako Udala, Donostia.
- Joly, L. Errepresentazioen garrantzia Euskal Herriko egoera soziolinguistikoren azterketan. <http://www.erabili.com>.
- Lizardi, I ... et al. (1999): *Euskal girotze barnetegiak*, Eusko Jaurlaritz, Gasteiz.
- Martinez de Luna, I., Berrio-Otxoa, K. (2001): *Etorkizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetxoak eta euskara*, EHU-EKE-NUP, Bilbo.
- Martinez, Z., Hernandez, J.M., Berri-Otxoa, K. (2000): *Haur eta nerabeen aisialdi antolatua Gipuzkoan*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- Palacios, J., Marchese A., Collen, C. (1999): *Garapen psikologikoa eta hezkuntza-I*, EHU, Bilbo.
- Perales, J. (2001): *Euskara-ikasle helduen ikas-prozesua: ikaslearen baitako zenbait aldagaien eta arrakastaren arteko erlazioa*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Sánchez, C. (1991): *Un futuro para nuestro pasado*, Elkar, Lizarra.

